POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI
GOD. VI. * ZAGREB 1. DECEMBRA 1927. * BROJ 4.

SADRŽAJ:

N. M. Lopičić: ZVONO. — Vlad. Aleksić: PESNIK. — Antun Miotto: PJESMA O ŽIVOTU. — V. Popović: JESEN. — Đorđe Lopičić: IZ PUTOPISA „SA OBALA". — Đorđe Lopičić: MOLBA U NOĆ. — Đuro Zmijanac: UBOJICA. — Janko Đonović: JA, PUSTA LJETNJA SJENKA ISPOD PROZORA. — Sr. Diana: SITNA PROZA. — Janko Trninić: ZADNJI POZDRAV. — Nikola Mirosavljević: U OČEKIVANJU. — Rad. Marković: KAKO SE OTAC SALIH RUSTE POVAMPIRIO. — N. M. Lopičić: VEČERNJI DRUMOVI. — Petar I. Lazić: UTEHA. — Dragić R. Vesković: U SNU. — Dragovan Šepić: DVA ČINA JEDNE BOLNE TRAGEDIJE. — Mira Weiss: ŠUMA. — Stanko Radovanović: SULE. — Hrvoje Ostojić: PROGONJEN. — Niko Mariani: PUTNIK. — D. V. Vitojević: SVOME DRUGU. — Vladimir Popović: UMIRANJE. — Luka Kovačević: VESELA ELEGIJA. — Rad. Ivkov: JESENJE NOĆI. — Mih. E. Stanković: PATNIK. — Olinko Delorko: ODGOVOR. — Josip Hitrec: PREKO TRIGLAVA. — Aleksa Ujdurović: PRAZNIČKI SONETI. — Veljko Mrđenović: U MANASTIRU GORNJAKU. — Franjo Hrabak: SKAUTIZAM I NJEGOVI IDEALI. — ZABAVNI KUTIĆ.

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

12476

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.,;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.,;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa iest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili ćirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.
Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Štamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1927. BROJ 4.

ZVONO

1.

Silazio sam niz Lupoglavu (to je poveće brdo izviše Ceklina) u društvu nekog plećastog seljaka, koji je tjerao mršavo kljuse iz mlina. Moj saputnik, dobar čovjek, poznavao je izvrsno put i provodio me kamenitom stazom iza jednoga majura. Tu ne bijaše ničega osim romantične tišine i ispucalih starinskih zidova, nekadašnjih ostataka turskih barutana.

— Đi kljusino, đi! Viknu seljak, i podižući zamazani kraj prodrtoga rukava, da obriše nos — poče:

— Vidite li gore izviše onoga brijega (tu seljak krupno pljunu) ono malo selo, što se jedva nazire iza brijega?

— Vidim, odgovorih mu.

— Dobro, pokrenite oči malo na desnu stranu i ustavite pogled na prvu kuću, koja ima crveni crijep!

Poslušah, kako mi reče, i dok sam napinjao zjenice, da bolje vidim, zapita me:

— Što vidite tamo?

— Crkvu, odgovorih.

... E, dobro, prije nego što dođemo do nje, ispričaću vam priču o njoj, ali istinitu priču. Tu seljak prevuče rukom preko brade pa će:

2.

— Ne može se vidjeti, ali kada dođemo, uvjerićete se, ta crkva nema zvona. Pa otkuda da crkva nema zvona? Oh, nekada je bilo tu zvono, čisto bakarno zvono, sijalo se toliko godina i blještalo u bijelom crkvenom zvoniku od izglačanog kamena!

— Otkako znam da sam živ, to je zvono bilo vjesnik svih srećnih i nesrećnih dana. Čisto kao da je imalo dušu! Nije bilo pogreba, a da zvono nije tako tužno zazvonilo, isto kao što nije bilo ni srećnoga dana, veselja ili svetkovine, a da nije zazvonilo tako veselo, tako srećno, tako zadovoljno... Nesrećno zvono, čisto kao da je bilo dio duše naše, pa je zajedno s nama pjevalo i plakalo.

— Priča, ili bolje istina o njemu, žalosna je, i danas se krije u selu, teško bi vam je tko ispričao... Pa jest, znaju oni, da ga mi više ne ćemo nikada čuti!...

— Kada je svršio rat, jedan od seljaka pričao mi je da je u zvuku jednoga oštrknutog komada gvožđa čuo takav odjek, isti kao onaj s crkvenoga tornja, — zvuk teškog zvona, kada bi ga otac Jakov povukao za konop. »Isti!« — tvrdio mi je on sa suzama u očima, drščući i tresući žilavim mišićima. Razumije se, to je samo obmana, uobrazilja, ali žalosna uobrazilja, a i kad bi bila istinita, jamčim, da taj udar ne bi mogao dati rane, ne, ta on je imao u sebi pretopljeni bakar svetoga zvona, namirisan tamjanom i okađen plamenom žutih voštanica. Šta li bih ja dao, sve, ama sve, kada bih još jedamput čuo njegov blag odjek, pun drhtanja i treperenja, kada bih osjetio, kako mi reže srce, upija se u meso i čini, da mi suze kaplju iz očiju. Zvono, devedeset i više godina otkako je ono ječalo nad ovim humovima, devedeset i više godina otkako je nebo kadilo, devedeset i više godina otkako je mali svijet na uzbune kupilo! Zvono!...

— Nije čudo, što ga ja žalim i što ga mi svi žalimo; ta ono je u svome zvuku nosilo sliku našega djetinjstva, naše sreće, naše ljubavi iz davnih izgubljenih vremena!

— Ipak, kolikogod se žalili i jadikovali, čuli smo mi još jedamput njegovu zvonjavu. Kad će to da se priča, treba znati, da je paroh naše crkve bio otac Jakov. Dobar čovjek, poguren pod teretom godina, oronuo i ispijenih očiju od starosti. Umotan u crnoj mantiji, grcao je i plakao kao malo dijete, kada smo izgubili sreću i slobodu. Gospode, da si mi prije dušu uzeo nego što nas je zadesilo, ja bih srećan bio!... Nesrećni otac Jakov, krio je suze u očima; žalosno ga je bilo vidjeti, kako se pod silu šali, ide od kuće do kuće i trudi se, da zaboravi, da je prošlo doba sreće i veselja. Ova žalosna šala još ga više ubijaše, te ga tako iz dana u dan nestajaše.

— Iskrao bi se noću, pa bi često puta pošao u crkvu, zatvorio vrata, da ga nitko ne vidi, pa bi između žutih, uvelih voštanica i kandila koja niko ne užiže, uzdisao i plakao. Koliko li smo puta vidjeli njegove jadne usne, olijepljene prašinom. Po tome smo sudili, da je opet noću išao u crkvu i da je čitavu noć — ljubio izbljeđela, prašljiva lica svetitelja.

— Pa eto vidite, Jakov nam nije ni službu služio. Ali mi mu zato ne bismo govorili, niti vrijeđali njegovo staro dobro srce, kome sudbina ni nad grobom ne da mira. Jedino, što ga je krijepilo i davalo mu snage, bilo je zvono. Siromah otac Jakov nalazio je bar nešto malo sreće i zadovoljstva u njemu. Ali kada Austrija naredi, da se zvona s crkve miču i da zvonici ostaju prazni, bez glasa, i nama i njemu dođe krajni nesrećni čas. Oh, Bože, i to zvono?!...

Promislite, koliko je moralo biti plača, koliko suza, kad se skidalo s tornja. Kojim čudom ne znam ni sam, ali nam uspije, da mi zvono sakrijemo, a neprijateljima bude dato grđe, novo zvono. Zakopamo ga, sve tajno, jer smo znali, ako otac Jakov dozna, raskopao bi ga, krišom popeo, željan, da mu čuje još jedamput glas. Vaj, krili ga, ili ne krili, mi ostadosmo bez našega zvona, a crkveni toranj pust i prazan!

— Znam, bilo je jutro... Oblaci se razišli, jedva ako se koji vidi da se šareni, ali i on se pretapa u plavetnilo, gubi se, leti, kao sveti tamjan iz mirisa u blagoslov, prelijeva se to rujno plavetnilo, zatreptalo, zaigralo, kao srećno djevojačko oko! Ali avaj, baš toga dana umrije Jakovu sin.

Poguren i jadan pod teškom igrom sudbine, primaše Jakov u najvećoj tuzi pohode svakoga, ko dođe.

— Ne mogu ti ništa reći, oče Jakove, ali ne popuštaj pod teretom nesreće, kojoj si se uvijek odupirao, rekoh mu ulazeći.

— Hvala! odgovori on tresući jadnim usnama.

Ruke su mu drhtale. Iz njegovih duboko utonulih očiju izbijaše blagost, tišina, pomiješana s hladnoćom starih oronulih očiju. Očni kapci nabrani, i kad se god čelo namršti, rekao bih, sada će panuti na oči i poklopiti ih. Jadni otac Jakov, kakva je bura prešla preko ovoga starca slabačka tijela! Sada je klonuo, i više ne će moći da je podnese.

— Žuta, dugačka voštanica prskaše jedva šikljeći izviše mrtve glave njegova sina, osvijetljavajući crte, iako mlade, ipak dosta slične očevima... Jedan žut zračić s voštanice pao na njegove oble, sklopljene, mrtve oči, pa se prosuo preko usnica i napravio smiješak. Posljednji smiješak izgubljena života! Svatko tužan, nitko da progovori, a na svačijem licu neizmjerna tuga i bol za izgubljenom srećom oca Jakova.

— ... Jedinac, kuku lele, jedva se razabiraše, a on... oh! — a sve te izlomljene riječi narušavaše šušanj — šaptanje i kašalj, pa opet mirnoća, opet tišina i opet smrt.

— Jakov, ah, jadni Jakov, nešto nemiran, maše rukom i šeta po kući. Seljaci jednako ulaze, medutim on nikome ne prilazi. To nije njegov običaj; šta je ovome starcu? Krši ruke, a oči mu čas nekako bolno mrtve, čas bezizrazne, čas besvijesne... Vidiš, kako mu drhte sljepočnice, ruke, i kako se stresa. Poluglasno šaptanje izumire... Jakov nešto mrmlja, prođe... uhvati se za rezu od vratiju i opet šapuće mirno i polako. — Šta je tako zamišljen dobri otac Jakov!

— Podiže lijeno ruku, prede preko čela i zabulji se u jednu tačku gore na tavanici. Pomakoše mu se usnice, pruži ruke gore, pa se uhvati za glavu. Zatim otkri lice, koje je bilo bljeđe nego krpa. Vidjelo se, kako sve crte zauzeše isti stav, kako se usne pomakoše i čuse jedna jedina riječ: Zvono!... Oh, o tome li misli, o tome li se bori već toliko jadni otac Jakov!

— Zvono, ama zvono ljudi!

— Za ime Boga, šta ti je, oče Jakove?

— Čujem: zvoni... eno... eno... zvoni?

— Trgni se oče Jakove, otkuda zvoni! ...

Na to nekako teško uzdrhta, valjda se pribra. Oh, pa što je mogao da vidi, žalosnu stvarnost — mrtvoga sina, a kroz prozorčić bijeli, crkveni toranj bez zvona. On se povi, uzdrhta i zadrža se, da ne bi pao.

— Ama šta ti je, Jakove?

On naglo krenu da ide. Uhvatismo ga za ruke.

— Kuda, oče?

— Zvono, zvono ljudi, ama zvono?

Oh jadni nesrećni oče Jakove, otkuda zvono!

— Odnijeli ga Austrijanci, Jakove!

— Ali hoću da kopam sina!

Šta da radimo? Zvono imamo, ali kako da ga postavimo! Nijesmo Jakova mogli gledati. Riješimo se na Božju volju i podosmo da raskopamo zvono. Po noći ga ispemo i stavimo na toranj. Oh, kako je lako bilo, kada sam ga nosio; činilo mi se kao da perce nosim. Šta se tiče krivice, voljni smo da svi plaćamo. Jadni Jakov govorio je, da mu je čuti zvono, isto kao da mu je čuti sina, gdje govori.

Sjutradan pogreb se krenu. Iza kovčega idaše otac Jakov.

Najedamput otegnu teško zvono: daan... daan... da...a!...

Težak crkveni zvon razliježe se tako daleko, pa — kao da se pretopi u rumenilo — uznese po nebu. S obližnjih brijegova dizala se magla i širila se pustom i golom ravnicom k malenom seoskom groblju.

— Daan... daan!... Oh, taj glas, koliko je imao srca, koliko je imao duše?!...

— Stanite, stanite, povika Jakov, zvoni... zvoni?!

— O Bože, da se naslušam, da se naslušam! Raširio oči, skinuo kapu i prevrnuo oči.

— Boga mi isto, isto! Čuj, čuj, staro, dobro zvono!

Svi zabezeknuti, svako sluša, svako miran! Magla se razređivaše, a modri pojas neba smješkaše se blagim rumenilom.

Jakov zabezeknut digao ruke k nebu, a oči upravio prema zvoniku, na kome se ljuljaše isto zvono. U vlasima magle ti zvukovi kao da se zadržavahu i nošeni vjetrom stapahu se s nebesima, koja izgledahu kao da bruje. Šta li je sve značio taj zvuk?

— Ma, pričinja li mi se, ljudi?

— Pa srećan sam, Bog me je vidio, djeco moja, kako bih mogao svoju dušu bez njega kopati.

— Da se kopa Jakove? Povikaše ljudi.

— Oh, pustite, ta to je isto... isto zvono!

Zvoni sveto kristijansko zvono, zvoni, a zvuci odnose dušu oca Jakova, kao pram magle u nebo!

— A sjutradan mogli ste vidjeti u gradu, kroz crne tamničke rešetke, srećno i zadovoljno lice oca Jakova, kako mirno motri na pustu gradsku ulicu, koja se praši.

3.

Spustismo se uzanom kamenitom stazom i promicasmo kroz selo. Njegovi se krovovi jedva naziralu, a kroz zrak vijugaše se dim. Negdje se začu pjesma:

»Sve se kunem i preklinjem,
Hej i govorim ja!
Da ne pijem rujna vina —
Rujna rumena!
Da ne jašem vranca konja —
Hej, Demir — Jablana...«

— Pst, reče seljak uzdahnuvši — Andrijana. E, da mi je imati tu ptičicu, da skakuće u mojoj kući, zaboravio bih na stare dane.

Sa majura zalajaše psi. Čula se trka goveda i mirisaše pomuženo mlijeko, a u svježem zraku, punom noćnih sjena, skladno potpunjavaše seosku idiličnost blag refren ove divne pjesme:

»Hej, Demir — Jablana!«...

Cetinje *Nik. M. Lopičić*

ПЕСНИК

Сам...
У малој уској соби седи човек,
И при слабој светлости нешто пише.
Час пушта перо, и руке шири, шири;
Час својим страшним очима мотри около себе...

Боже, зар си тако несрећним људима
Дао да опевају лепоту овога света.
И зар си тако несретне људе
Назвао песницима?...

Цетиње *Влад. Алексић*

PJESMA O ŽIVOTU

Njegovi najsretniji časovi u životu bili su provedeni u lutanju šumom. Otkad se on sjeća, uvijek mu je otac pričao o ljepoti i tajanstvenosti šume, o njenim duhovima i o njenoj dobroti.

Po čitav je dan lutao šumom, uz koju je bio prirastao, koja mu je s nekim misterioznim načinom otvarala svoje grudi, pune čara i ljepote.

Koliko je puta stajao zapanjen, promatrajući sitne, dijamantne kapljice rose, koje su se nježno bljeskale na purpurnim čaškama ruže!

Koliko je puta ushićen promatrao šumske ose i pčele, kako veselo obljeću cvijeće, kupajući se u rosi!

S kakvim je nevinim zanimanjem zurio u prestrašene zjenice šumskih ptičica, što ih je lovio po drveću!

Koliko se puta u predvečer valjao po svilenoj šumskoj mahovini, dršćući od nevinog uzbuđenja, ljubeći travu i zemlju!

A poslije toga bi slatko zaspao pod vitkim čimpresom, slušajući kroz san melankolično biglisanje slavulja!

On je pojmio prirodu; bio je sretan!

On je mrzio grad iz dna svoje mlade duše. S kakvim je prezirom motrio gusti, sivi dim tvornica, koji se poput gadnih oblačina taložio nad gradom!

I osjećao se sretnim pri pomisli, da je ta kužna atmosfera daleko od njega, da on ima nad sobom svježinu šumske prirode.

Ali je jednog dana nastala neka čudna promjena u njegovoj duši.

On, kojemu je grad bio toliko oduran, on je iznenada osjetio neku silnu, groznu potrebu, jaču od samog sebe, da vidi grad...

Prestrašen je nastojao da uguši tu potrebu, koja se već pretvorila u čežnju...

On je trčao, trčao šumom, samo da zaboravi, samo da izbriše odurnu sliku grada iz svoje duše...

Ali tajanstvena zvonjava i neka neopredijeljena buka zvala ga je i mamila sve bliže i bliže...

I on se nije mogao da othrva! Zakleo se šumi — svojim mladenačkim idealima —, da će joj ostati vjeran, da će se vratiti..., i otišao je daleko ... — prema gradu.

— — — — — — — — — — — — — —

Prošlo je dugo i duge vremena... i on se vratio. Čim je izdaleka opazio šumu, osjetio je nešto hladno, neobično u svojoj duši. Obuzelo ga je nekakvo čuvstvo, koje se rada u časovima veselja i tuge.

I došao je do šume! Njegovo mladenačko srce odmah je osjetilo dražesti šume, njegovo se srce sjetilo onih blaženih trenutaka, provedenih u njoj.

Ali razum, ohladnjeli razum borio se protiv srca. Ta ga je borba zadržavala neodlučna...

I srce je trenutačno pobijedilo!

On se veselo zatrčao u šumu, sjećajući se prošlih dana...

Valjao se po travi polublažen, zurio je hinjenim zanimanjem u kapljice rose na čaškama ruže.

On je htio da bude blažen, on je htio..., on je nastojao iz petnih žila da izbriše iz duše maglene orise grada...

Borba izmedu srca i razuma dostizavala je svoj vrhunac...

On je trčao kao ludak, prodirao je kao bijesan sve dublje i dublje u šumu kao da je htio da napusti, da ostavi za sobom mrski razum...

Trčeći osjetio je brže kucaje srca; on je znao da su to smrtni trzaji, da će srce brzo podleći...

I on je jurio sve brže i brže, sav zasopljen i okrvavljen, htijući da uništi razum, srce i sebe... i šumu... i sve, sve...

Evo, osjetio je već čelične pandže razuma, čuo je izdaleka slabe jecaje srca, koje je umiralo..., trčao je sve slabije, i napokon padne na tle bez misli, ne osjećajući ništa...

Najednom opazi pred sobom malenu ptičicu, koja je pala iz gnijezda.

On je uzme i pogleda joj u zjenice, ukočene od užasa...

Munjevitom brzinom mu prode mozgom slika samog sebe, kako je prije u istoj šumi motrio ushićen zjenice šumskih ptičica...

Slika iščezne, gradski, hladni razum opet ovlada njime.

On se digne, stisne ptičicu i udari njome o zemlju...

Čuo je tužno, tiho cvrkutanje jadne ptičice i njemu se taj zvuk učini sličnim jecajima njegova umirućeg srca, koje je razum tresnuo o zemlju...

Prestrašen poče opet da bježi, lomeći sve, što mu je stajalo na putu...

I napokon stigne na čistinu umoran, skršen, i pade na zemlju.

Opazivši nejasne konture grada, koji se mutno ocrtavao na horizontu, digne se s teškom mukom i zgrčenih pesti:

— Prokleti grade, zaurla on.

I njemu potekoše suze...,

Dubrovnik *Antun Miotto*

ЈЕСЕН

Данас је уз пратњу ветра
дошла јесен,
надневши мргодну главу
над потоњим цвећем.
И видио сам како ветар однесе
неколико листића
с високог бреста,
који се гранао пред мојом кућом;
однио их је некада
и сам Бог зна куда.
И мислио сам дуго о њихову путу,
сећајући се да ће и мене нека јесен
немилосрдно однети,
ко што је однела листиће
с високог бреста.

Целиње *В. Поповић*

IZ PUTOPISA „SA OBALA“

Bilo je mjeseca jula 19.., kada sam putovao po albanskom primorju. Svi su ovi krajevi slabo naseljeni; rijetko sam gdje naišao na omanju varoš ili kakvo selo, na prostoru od četrdeset kilometara. Obale su puste i kamenite. Na nekim mjestima se ne primjećuje, da je tuda ikada ljudska noga kročila; negdje opet nailazi čovjek na samoj obali mora na niske albanske kolibe, oivičene maslinovom šumom. Poglavito je to na jugu, gdje su obale naseljenije i gdje se osjećaju topli južni vjetrovi, koji u ovom podnebljju gotovo uvijek duvaju duboko s juga.

U takvo jedno južno veče prispjeh poslije hoda po kamenitim stazama čitavo božje popodne, na konju u jedno mjestance, gdje bješe svega jedno dvanaest do petnaest kuća, većinom koliba od dasaka, skrivenih duboko u maslinovoj šumi. Sunce je zalazilo za visoko kamenito brdo, kome se podnožje pružalo u more kao poluostrvo. Činilo mi se, da je nebo u ovim krajevima mnogo niže, a sunce mnogo krupnije: izgledalo je na vrhu brda kao krupna usijana metalna ploča. Sve brdo je bilo u prašini sunčanih zraka, koje su se rasule svuda kao dugi usijani bakarni konci. More je bilo puno boja i zraka. Pri dnu brda, nad krovovima ubogih koliba, šumjele su masline pjesmu samoće.

U prvi mah sam mislio, da ovdje nema nikoga. Osjetih se kao izgubljen i bačen od rodne zemlje, daleko na jugu, gdje će me progutati more. Moj konj stade da zuri u vrh brda, i najedamput zavrišti, iz sve snage, tako silno, da je brdo odjeknulo strašno i pusto. Učini mi se zatim, da odjeknu nebo, pa onda more zašumi i krik potonu duboko na dno, okupan suncem i talasima.

Ne znadoh, kud da se krenem. — »Izgubljen sam« — rekoh; i u taj mah htjedoh nagnati konja u more, da zajedno s njim potonem. Ali produžih put, i čuh, kako daleko netko pjeva sjetnu i otegnutu pjesmu, kakvu sam čuo ranije pri prolazu kroz neko albansko selo. Ošinuh konja, i prešavši put od dva kilometra kroz maslinovu šumu, dođoh do jedne kolibe. Jedan starac, koji soljaše ribu, pozdravi me. Sađoh s konja i zapitah ga, da li bih mogao noćiti ovdje. On mi odgovori nešto, ali ne znadoh, što mi reče. Donese mi vode, te se umih i napih, a konja povedoh na jednu uvalu s vodom. Povedoh razgovor s ovim starcem, od kojega doznadoh, da sam trideset kilometara, preko ovog brda, daleko od varoši, kamo sam namjeravao ići. Još mi reče, da je ovo ribnjak, gdje se stanovništvo od dvadesetčetiri osobe hrani poglavito ribom i kukuruznim hljebom.

Bio sam gladan, te sam morao da večeram suve ribe, pečene na plamenu i dimu, s malo hljeba, — to prije, jer mi hrane bješe nestalo, a torba je visjela o sedlu, natrpana samo odijelom i nekim putnim zabilješkama. Uzbrdo je bilo vrlo neugodno putovati, te rekoh starcu, da li bismo mogli u čamac preko mora. On mi reče, da su se pojavili nekakvi morski psi, te bi nam život bio u opasnosti.

Kada je palo veče, pogodih se s ovim seljakom i najmih dva konja, koji će me vući na vrh brda, jer moj konj bješe gotovo malaksao od duga puta. Starac spremi teška dvokolna kola. Konji, pod oštrim fijukom biča, kretoše, i kola pojuriše. Pred kućom ostade samo jedno trinaestgodišnje djevojče, koje poče da plače. Ali joj starac pokaza bič i pogleda je tako strašno, da se i ja stresoh od toga pogleda. Počeh misliti, šta bi mi se moglo desiti na putu. I dok je djevojče ostalo plačući, što mora noćas samo ostati u kući, — kola odjuriše pored niskih koliba, kroz maslinovu šumu.

Kada se počesmo peti uz brdo, bio je mrak. More je šumjelo — puno zvijezda —, a daleko na pustom vidiku pojavljivao se iz mora mjesec jednim krajem kao žuti usamljeni čamac. More je bilo u blizini tamno, a na vidiku posuto krvavim mjesečevim zrakama. Šumjelo je bez zvuka, tajanstveno, u toplu noć juga. Nigdje se nije čulo glasa, samo su konji, frkćući, ritmično udarali po kamenitoj stazi, okupanoj svježinom južne noći, a dva teška kola škripala su otegnuto. — Mjesec je postajao sve veći; pojavljivao se kao golema žuta kugla, i odjedamput odskoči od pučine, te počne da se žuri. More je bilo puno boja, sjena i šumova. Negdje udari veslo o vodu; daleko na moru zasvijetli ribarska svjetiljka i potonuše u noć akordi neke sjetne albanske pjesme. Nijesam govorio ni riječi; bio sam utonuo u noć, u sebe. Kočijaš je zaludu šibao konje i vikao na njih, — jedva se primjećivalo, da se pomičemo.

Nijesmo bili ni do pola ovoga kamenitog brda, kome vrh izgledaše kao da se puši od noćne magle i sjaja, a mjesec je bio odskočio od horizonta za jedno dva kočijaševa biča. Bio je blijed, i izgledaše kao od pretopljenoga srebra. Oko nas bilo je vidno, i mogao sam posmatrati, kako polako promičemo pored crnih provalija i kamenitih litica, očekujući, kada ćemo se survati. Žaljah čas, kada sam se rodio, i proklinjah dan i želju, koja me u ove puste krajeve dovela. Bijah umoran i oči držah poluotvorene.

Kroz ovu primorsku južnu noć putovali smo mjesec i ja, ćuteći, blijedi i umorni. Pratio nas je šum mora, a meni se činilo, da čujem huk daleke, daleke bure. Noć je šumjela u albanskim krševima.

Odjedamput se konji trgoše i staše kao ukopani. Ja se prenuh, otvorih oči, pogledah: Pred nama je zjapila duboka provalija kao smrt. U prvi mah pomislih, da sanjam, a kad sađoh, vidjeh duboku crninu, oivičenu stijenama. Pri samom vrhu bješe izraslo neko šiblje i trave, koje su jezivo šumjele. Zamislite moj strah u tom trenutku, i predočite sebi pustu neznanu noć, koja šumi u albanskim crnim krševima, i dodajte tomu, da ne znate kuda idete i šta vas čeka, — pa ćete imati vjerno prikazan taj momenat, u koji mi života nestajaše od straha, misao mi zastajaše pred strašnim osjećanjem, a pogled tonjaše u bezdan. Vidjeh, kako kočijaš mahnu glavom, a u oku mu sjevnu gnjev. On pogna konje malo unazad, a ja ostah na ivici provalije, odakle dopiraše neki truli zadah i zvižduk vjetra iz dubljine. Konji skrenuše lijevo od jaruge, učiniše polukrug i kretoše dalje.

»To je, to je...« progunđa kočijaš.

Ja pokazah radoznalost i rekoh, pun neke strašne slutnje:

»Je li, da je ovdje strašno?«

Mjesto odgovora kočijaš poče da priča:

»Tek je mjesec dana, kako sam ovuda posljednji put prošao. A nije čudo; ovuda ne žive ljudi. Ne znam da li je Bog ikome dao ovakvu pustoš kao nama, ubogim stanovnicima ovoga pustoga kraja. Mislim, u čitavoj Albaniji nema — tako pustog i zaboravljenog.

Bilo je to jednoga popodneva, kakvo smo danas imali. Putovali smo nas trojica, t. j. lovili smo divljač po ovim divljim vrletima. Naši psi, gladni i umorni, za-

vijali su od bola u ovim gorama, u kojima ne možeš, koliko ti oko dâ pogledati, čuti živoga glasa, dovedoše nas do ove proklete provalije, koje smo se uvijek bojali, kojoj u dno ne dopire sunce, kojoj strane ne gledaju dana. Ali smo u njenim škripovima nalazili uvijek lova i orlovih jaja. I šta je bilo tamo? — Mjesto kakve željene lisice, divljega goluba ili ma šta drugoga, nađosmo — nešto neočekivano, nenaslućeno. — Tamo, na jednom izdanku litice, ležalo je nešto survano. Razgledasmo bolje: tamo je ležao mrtav čovjek, kome donju polovinu tijela bješe pritisnuo leš crnoga konja. Glava konja bješe podvijena pod trupom, na koji naši psi bjehu skočili i počeli su razvlačiti jednu nogu. — Svi bjesmo zaprepašćeni; mišljasmo, da je priviđenje. Sađosmo. Mrtvačevo lice bješe okrenuto zemlji i utopljeno u krv. Zažalismo za nesretnikom i počesmo rješavati, kako se sve to dogodilo. Zaključismo, da je ovaj neznani konjanik pao ovdje, putujući na konju. Njegov konj je naletio prema jaruzi i survao se s konjanikom, te su oba našla smrt. Mi smo se pobrinuli, te smo sahranili ovoga čovjeka.«

Starac je zastao, duboko uzdahnuvši. Ja sam se stresao.

Noć je ljubila nebo i zemlju. Mjesec je bio prešao polovinu puta, kada starac opet, podižući ruku, poče da priča. Poslije nekoliko časaka, pred nama puče nevelik prostor, oivičen gustim šumama, koje su se crnile u daljini i jezivo šumjele u ovoj gluhoj samoći. Zatim raspoznasmo svjetiljke. »Valjda je to kakav grad«, pomislih. Tada starac reče:

»Evo ga; — ovo, što vidiš, to je jedno seoce. Sve do nazad mjesec dana ono se zvalo »Dva brata dô«. A evo zašto i otkud mu ime. — Putovao neki čovjek iz tuđine ovim krajem, kada su ovuda živjeli stari Grci. U ovome dolu živjela su dva brata, kod kojih svrati onaj putnik. Braća ga ubiju i bace u jamu, baš u onu istu jamu. Docnije se o tome mnogo pričalo u ovom istom seocetu, i ono je prozvato »Dô dva brata«, a jama, gdje su braća bacila onog putnika, »Varvarova jama«. I otad pa sve do nazad mjesec dana to se tako zvalo. Ali, otkada smo ovog putnika našli u jami, selo smo nazvali »Tuđinov put«, a jamu »Tuđinova smrt«. Tako sada dolazimo u selo, koje se zove »Tuđinov put«.

Tako završi starac, tjerajući konje jednim drumom, prema selu, u kojem ću da provedem ostatak ove nezaboravljene južne noći.

Cetinje *Đorđe Lopičić*

MOLBA U NOĆ

O, Bože, daj da proživim,
O, daj da proživim
Još noć ovu, dok jauče grad,
Noć ovu mnogih sirotana
Što ucveljeni pustim drumovima blude
Bez očina doma i majčine milošte,
I plaču po tudim pragovima
Rad kore davno negledanog hleba. —
... O, Bože daj da proživim
Još noć ovu za koju nisi znao jošte,
Još noć ovu, dok jauče grad,
Noć ovu paćenika,
Noć ovu punu jaukanja! ... —
O, daj mi komad neba
Da odenem nage sirotane! ...

Noć ova plače u gradu i oblacima;
Noćas u meni jauču molitve pomrlih majaka,
I davne pesme i plač dece
Kriče u meni i do neba.
... Noćas bih htio beskraj srca i uma,
I bola mnogo, mnogo mi treba, —
Jer noćas jauču mnogi sirotani
U noć i vetar, preko drumova.

Cetinje *Đorđe Lopičić*

УБОЈИЦА

Не знам, што ми је било једне љетне вечери, да се нијесам могао смирити у кући. Изиђем на двориште и погледам на небо, а оно се тако лијепо зашаренило од ситних звјездица пред мојим очима, да више нијесам могао ни помислити на спавање у кући. Нешто ме вукло далеко у поље, па чак и у шуму, да тамо спавам. И ја ударих равно на ливаду. Насред ливаде станем, јер ме заустави пјесма малених пољских животињица. Око мене пјевају штурци, мало даље чује се крекетање, најприје једне жабе, а онда више и више, па тако их Бог зна колико закрекеће у ономе малом потоку. Ја сам се сав топио од милине.

Пун мјесец покаже се иза маленог брежуљка негдје далеко, далеко ... Учинило ми се, као да је на крај свијета. Он се постепено успињао над хоризонтом и мало помало расвијетлио поље, да се већ потпуно распознавала и најмања травка. Погледам на један цвјетић, а на њему се смјестио бијели лептир, па спава. Ја га узмем и метнем на мој длан. Он није могао одлетјети, јер су му крила била росна. Мало га промотрим, и би ми жао, што тај лептирић не зна са мном разговарати. Дуго сам гледао, како се он поспано помиче по мом длану. Кад сам га се нагледао, хтједох га опет метнути на његово мјесто. Узмем га за крила и поставим на цвјетић. Кад дигох руку и погледах, а на палцу и кажипрсту видим његова крила! Сав задршћем. Мени га било жао ...

Осјетим се као убојица ове мале животињице. Одмах се окренем и брзим кораком кренем кући. Али као да ми нешто пришапће: »Пази! Полако! Могао би још кога и згазити!« Станем. Погледам око себе и наставим лаганим кораком, пазећи, да не бих још коју оваку животињицу усмртио.

Било је око једанаест сати, кад сам легао у кревет. На кревету још дуго нијесам заборавио лептирића и његове јадне судбине. »А тко зна, нијесам ли идући на ливади још кога згазио и раставио од његова цвијета!« Речем то полугласно и мени се почну котрљати сузе низ образе.

Дарувар *Буро Змијанац*

ЈА ПУСТА, ЉЕТЊА СЈЕНКА ИСПОД ПРОЗОРА...

О, колике сам многе чаролијске ноћи
У великом бијелом мјесецу
Лутао у заносу помамном, дуж мора.
О, како сам у многим душама цвао,
Како сам доста засадио а мало убрао.
Ја пуста, летња сјенка испод прозора.

Своју сам зелену младост продао у књигама.
Своја сам знања дао за вјеровања,
Своје сам радости саранио у бригама. —
Ох, колике сам чудесне Петрове ноћи
Самцат плакао у тамној шуми бора.
Тражио утјехе у заспалим градским палмама.
Утапао поглед у мјесечинастим обалама,
Ја пуста, летња сјенка испод прозора.

О, колико сам пута у лудим ноћима
У лутању мучном на беспућа
Тражио помоћ, руке, срца врућа —
Тражио осмјех, да од њега начиним низ зорâ.
Тражио цвијет, да од њега начиним прољеће,
Ох, ноћи моја, чудесно прољеће,
Ја пуста, летња сјенка испод прозора.

Цетиње *Јанко Ђоновић*

SITNA PROZA

1.

Ja sam prognanik ljudi, ženâ i dece.
Prognanik sam ljubavi, bola i čežnja.
Večno plačem, ali je moj plač bez suza.
Imam i smeška, ali je redak i bez vedrine.
Sve to mene ispija, i kida mi telo, a najviše, kada sam sâm.

2.

Srce mi obvija oblak čežnja.
Idem obalom morskom i mislim o ludoj sreći, koju ljudi traže i za koju se vekovima bore.
Ljudi, ne budite mahniti za srećom, jer je nikada dostići ne ćete.
Tražite srce ovijeno velom čežnje, u kojoj ima i boli i osećaja.

3.

Tražim vernoga druga, kojemu bih otkrio tajnu, — tajnu moje boli, koja mi je zašla u svaki deo tela, jer ja osećam sve.
Imam jednoga, kojemu ne smem ništa da rečem, jer misli, da sam sretan.
I najmanji moj uzdah povredio bi njegovo srce, te bi protekli potoci suza preko njegova upalog lica, hiljadu vapaja i molitava samo za moju sreću.
Verni druže, tražim Te, da Ti iskažem svoju bol, koju ne sme nitko znati...

4.

U meni bukti sve novim plamom.
Gola ih krš kida... kida... jer u njoj nikoga nema, nitko te ne zna.
Nada mi po kojega spasi.
Gorki su, gorki ovdje časi, jer svatko beži... beži... gde nikoga ne zna, gde domaje nema.

Sr. Diana

ZADNJI POZDRAV

(UMRLOM DRUGU)

Pero zape, obliše me suze
Mili druže, tebe samrt uze,
Još u cvijetu, pun mladosti bajne,
Ugasle su tvoje oči sjajne.

Umirući Ti si gorko plako:
»Zbogom, Istro! Zarobljena majko,
Primi pozdrav umirućeg sina,
Kom najdraža ti si domovina!

Želio sam mlad poginut prvi,
Za slobodu tvoju sav u krvi.
Al smrt dode, ja moram umrijeti.
Muke tvoje drug će da osveti!»

Zadnji »Zdravo!« Tebi šaljem, druže.
Na tvom grobu neka cvatu ruže.
Nikad Tebe zaboravit ne ću,
Za slobodu Istre rado umrijet ću.

Zagreb *Janko Trninić*

У ОЧЕКИВАЊУ

Видео сам често срећу покрај пута
Како стоји ведра, насмејана лица,
Како једним слатким часком тело спута
Па ишчезне као акорди са жица.

У варавој нади да ће опет доћи,
Чекао сам дуго ко грешник спасење
И први су дани дошли у самоћи
Носећи у себи најдраже знамење.

Њихова је прошлост нека слика жарка,
Која светли јаче кад притисне тама,
Коју никад није засенила варка
Ни мамљиве среће, ни тужних осама.

Још и сад осећам где дрхте у мени
И њихове жеље, које су сад веће,
И њихови шапти тајни и скривени
И радости луде, које доћи не ће.

Јер све што је било треном се расуло,
Остали су само снови, празне жеље,
Прије — што се чежњом и срећом осуло
Сада — које кроти са тугом весеље.

А зар ове што су поникнули ником
Не ће дигнут нека друга, већа нада
И да из свог кута са веселим кликом
Заустави оно, што немоћно пада?

Вуковар *Никола Миросављевић*

KAKO SE OTAC SALIH RUSTE POVAMPIRIO

Ima u našim palankama nešto za čim mogu slobodno velike varoši da žale, i obratno. Život prestonice i drugih centara je hučan; on teče kao i veliki tehnički pronalasci — mehanički: jednostavan je, pun svih sredstava za uživanje, samo ako je čovek materijalno bogat, dok u njemu nema onog što specifično pripada palankama i što krasi njihov život. U palanci vlada monotonost; iz toga slatkog sna trgnu je izbori, ili dolazak kakvog putnika oko sveta, ili putujućeg pozorišta i cirkusa. Inače on teče polako, neosetno; stanovništvo umire i rađa se, seli se i doseljuje se, i sve te »permutacije« dešavaju se bez ikakve huke i galame. Kada stignu prestoničke novine, oni koje interesuje politika ili berza, odu u kafanu i uz polić rakije pročitaju »dnevne vesti«, političku situaciju, rad Društva Naroda ili Male Antante, pa zatim, ako je feljton lep, ponesu ga i kući da pročitaju ženama uveče uz čaj i kolače. A kada dođe kakav cirkus i Avgust projaše na Šarcu kroz varoš nakarminisanim obraza i usana, sa cilindrom ili slamnim šeširom bez oboda na glavi i pajackim prljavim pantalonama, s jednom belom, a drugom crnom cipelom, onda muževi slušajući iz dućana njegovu pesmu i trubu kao i već konvencionalne fraze:

> »Danas naš cirkus priređuje gala predstavu kod električne centrale u veče. Ulazna cena već poznata, kao i početak. Program sasvim nov i odabran. Moli se poštovano građanstvo za posetu...«

»Otvaraju budžet« za uveče i šalju najmlađeg šegrta da kupi ulaznice i to da pazi da mesto bude dobro. A uveče kada predstava počne nagrnu palančani da vide ovo lepo i »umetničko pozorište u kome igraju kao balerine učenice Ane Pavlovne«, kako na samim vratima piše.

U palankama pored ovih »periodičnih« gostiju koji jednolikost života menjaju, često puta dešavaju se i lokalni događaji koji izvode monotoniju iz koloseka, kao n. pr. udaja kmetove kćeri, ženidba popinog sina, begstvo predsednikove žene, tuča učiteljeva sa ženom i t. d. zatim čije ubistvo ili samoubistvo pa i krađe. Usto se dešava da i sami palančani katkad izvedu kakav »vic« ili šalu o kojoj posle komentarišu duže vremena, pa ista često postade tradicionalna. »Živeo na kraju Mašine ulice do mejane Mijatove, pre 80 godina jedan stari Jevrejin jorgandžija«... Katkada počnu da evociraju starij mlađima legendarnu prošlost naše palanke...

Prilikom letnih ferija posetio sam jednu palanku ispod Gučeva, koju karakterišu sve palanačke osobine u svim niansama. I sedeći u hotelu sa prijateljima, igrao sam šaha, istina bez volje, samo da bih utukao dosadno vreme. Odjedamput jedan od prijatelja povuče me za kaput, pokazavši prstom kroz prozor na ulicu, sredinom koje je išao pognut odrpan stari Turčin, velike zapuštene brade, sa štakom u ruci, dok je za njim trčalo nekoliko dečurlije i derale se: »Rusto, Rusto ustao ti otac«... Ova scena, i ako nisam baš toliko osetljiv, dirnu me i ja zamolih prijatelja da mi ispriča šta zna o ovom bedniku.

Pre dvadeset godina živeo je sa ocem i majkom Salih Rusta nedaleko od Zvornika na jednom ogranku Gučeva. U njihovoj porodici vladala je porodična harmonija, kakve na daleko nije bilo. Živeli su srećno i zadovoljno sa onim što je Alah dao. Njihovi stari bili su Srbi i za vreme Turske invazije prebegli su iz Hercegovine u Bosnu, a odatle u Srbiju, gde su najzad pod Turskim jarmom primili muhamedanstvo, i ako su po duši bili Srbi. A kada je došla sloboda oni su opet počeli da se mole Bogu, na stari način, i ako su nosili tursko ruho. Desi se da umre stari Alija, Rustin otac, ostavivši mu desetak lanaca zemlje i jedno slepo kljuse. Sahraniše ga kako su mogli po hrišćanskom obredu, i njihov život produži se bez ikakvih promena. Jedan put naiđe kroz njihovo selo nekakav kadija iz Tuzle koji je kupovao konje i ostalu stoku. Rusta u dogovoru sa majkom reši i proda konja kadiji, pošto je nameravao da kupi još zemlje. A kada to uradiše odoše oboje na Alijin grob, koji se nalažaše na bregu više njihova kućerka i pobožno se pomoliše Bogu za pokoj duše njenoga muža, odnosno Rustina oca.

Kadija u Tuzli kupljenom konju očisti zube, dotera ga na pazar i proda jednom Rustinom komšiji dosta skupo. A kada ovaj dođe u selo videći da je prevaren, i saznavši da je to nekada bio Rustin konj reši da mu podvali. Znao je da je Rusta sujeverac, i da će mu najlakše kao takvom podvaliti.

Jedne večeri dok je mesec sijao osvetljavajući poslednje Zvorničke kućice, reši Omer, Rustin komšija da izvede svoj plan. Zavi se u platno i polako se dovuče do Alijina groba, i tada se uspravi i s tajanstvenim glasom okrenuvši se Rustinoj kući poče da viče, upočetku polako, zatim sve jače:

»... O Rusto... Rusto... bedniče, vrati onog konja što si ga prodo... Rusto vrati da mi se duša grešnom smiri... Rusto grešnice... Rusto... O Rusto ...

Rusta koji je zajedno s majkom posmatrao »svoga« oca »kako se povampirio«, drhtao je i molio Boga da mu se duša očina smiri. Majka koja je tek sada shvatila koliko joj je sin grešan, poče i ona da ga preklinje: »O grešni sine, što i mene grešiš pred smrt... proklet da si...« i dok su oni grcali moleći se Bogu i ljubeći zemlju, dotle je »povampireni otac« s brda vikao, ozaren mesečinom:

»Rusto grešniče... O Rusto... vrati konja pa kad lipše o Rusto, zakopaj ga kraj moga groba... O Rusto grešniče...«

A posle ovoga Omer se polako vratio kući, dok je Rusta do zore zajedno sa majkom Amidžom ljubio zemlju, grcajući u suzama...

A kada svanu pozva Omera da ga nešto pita. Ovaj ne dođe; uveče ode njegovoj kući. Ne nađe ga. Kada najzad uspe jednog dana da ga svrati kući, zapita ga pošto će mu da proda »Đogu«. Ovaj odgovori:

— Alaha mi, ne prodaje mi se. Dolazi vreme rabadžiluku, a ja šća da odem do Sarajeva...

— A što Omere? Ti znaš, da ja nemam konja, a Đogo je bio moj, sada mi treba. Ćeo sam da ga kupim, pa što treba, ja ću da ti ga platim...

— Jok Rusto,... ne može...

A kada Rusta reče majci da ne može i ne će da ga proda Omer, ona čupajući kose zakuka:

— Podaj — sve... Alah oće čistu dušu Alijinu...

Rusta ode u sobu Omera, koji je iz fildžana uz lulu srkao kavu.

— Omere, koliko god hoćeš dajem!

— Daješ, Rusto?!

— Ja dajem.

— Sto dukata daj, Rusto, pa alal...

— Oću Omere i sto...

A kada pazari, proda sve za sto dukata i zemlju i kuću i dade Omeru, a s majkom poče da se potuca po varoši. Najzad »Đoga« lipsa, a on ga zakopa kraj očina groba. Posle kraćeg vremena umre mu majka, i nju sahrani kraj očina groba, i on »go ko prst« jedne zore napusti Zvornik.

Lutao je po svetu, služio, bio i žedan i gladan, ipak zadovoljan, jer je Alah primio očevu dušu. A kad Omer pred smrt reče šta je uradio, Ruste već ni u Zvorničkom kraju nije bilo. Otišao je u svet...

Šabac *Rad. Marković*

VEČERNJI DRUMOVI

Daljine veče sluti,
spavaju crni drumovi,
rad granama se mjesec njiše.

I mole umorne doline...
Čuješ li molitvu ravnina,
Čas kad dušom vije
pustoš i tišina?!...

Čežnjivo li šapuću
u mekoj odori
lahori
lišću usred skuta;
o, šta me dira —
o, šta me tjera
tišini ukraj puta!

Bog zna, gdje će me zora zastati
na kojoj umornoj cesti,
na kojem prašnom drumu;
ja volim crne, gole grane
i staru dobru šumu!

Mami me crni seoski drum,
mami me davnog doba lik
i zvonak, snažni glas
u pozdrav, što riče bik!

Bog zna, gdje će me zora zastati
kad zasvijetli na crnim rubovima šuma —
i prede prvi sjaj po gizdavu maku,
zasvijetle zvonici —
šume, bregovi, polja,
rumeni vidici!...
O, šta će u času tome biti
da li ću koga voljeti,
da li ću koga preklinjati
i tako nasmijan, mlad
kome ću srce dati!...
Bogzna, gdje će me mrtvog zora zastati
i kakvi ćete vi biti, o drumovi moji!
u tužnom svitanju negda kad me nestane,
negda kad umrem, negda kad me ne bude,
negda kad proljeće sa grana opane!

Cetinje *N. M. Lopičić*

УТЕХА

Душа је моја уморна од бденья;
Од дуге чежње отупела чула.
И никад погледу да се јави кула
Далеког, светлог, вечног Откровења.

Крвави срце, једра снага бреца
И нови талас пристиже са даља;
И с муклим хуком опет ми се ваља
Жал пролећа раног, које тихо јеца.

Зоре, ране зоре, хоћу ваше крви,
Душа сузе дробне да у вама мрви,
Док ветрови дивљи кроз гудуре ричу.

И када свену пролећне ми ноћи,
У трзању задњем своје слабе моћи,
Слушаћу о вама дугу, тужну причу.

Шабац *Петар И. Лазић*

У СНУ

Вечером тихо склапам ока два,
Да у сну видим твоје драго лице. —
И да тад' пређем наша поља сва,
И да ти наберем плаве љубичице.

Да ти донесем цвет мален и драг,
И да ти њиме китим црне косе.
На усне да ти спустим пољуб драг,
Пун слатке жудње, као јутро росе.

И тако увек склапам ока два, —
И чекам да се у сну јавиш мени
Јер душа моја жудна те је сва.

Чачак *Драгић Р. Весковић*

DVA ČINA JEDNE BOLNE DRAME

(„VELI JOŽE“ I „BOŠKARINA“)

> Hudo so govorili z njim, mrko so gledali na nj, pehali so ga in suvali od duri do duri; Jernej pa ni kričal in ne grozil, zakaj čisto je bilo njegovo srce in njegova vera je bila trdna. Tudi se ni upiral, ko so ravnali z njim kakor z otrokom; zaničevanje in zasmeh je trpel poradi pravice. Ni se rotil in pritoževal ko so rekli, da je bolan na duhu in da je bedast otrok o svoji pameti.
>
> (Cankar: Hlapec Jernej).

I.

Te reči nije kazao još niko o našem istarskom kmetu, a možda bi te reči baš na njeg najbolje pristajale, možda još bolje nego na Jerneja, slovenskoga kmeta.

Istarski kmet ima svoju posebnu fiziognomiju poput naše Istre. Ta je fiziognomija opora, surova, ali kakova se duša sakriva iza tog oporog lica, iza tog bednog izgleda! Nekakve posebne crte davaju bolan izraz i dokaz proživelih patnja ovom licu, a onaj nestalni i grbavi hod znak je, da je prošlo preko tih leđa mnogo teških tereta i patnja.

Jeste li ikada promatrali Istru: onu škrtu zemlju, žeženu suncem, one blage humke, na kojima se koče gradići, kameniti i tvrdi, jeste li slušali one reke, kako teku tiho, tiho kao da se boje? ...

Ovakav vam je i naš seljak: jednostavan, opor, grub, a pun duševnosti, pun poezije, nepoverljiv i tih kao i one reke. Ukočen je i mučaljiv. Ali iza te ukočenosti sakriva se duša, koja će zatitrati u uskrsnom veselju na iskrenu reč, a ta mučaljivost vam označuje čoveka, koji znade, da su njegove reči uvek nailazile na gluho uho, da su njegove reči bile uvek ismejane. Boli i patnje, borbe i pobede, klonuće i klecanje, pobedonosno klicanje, rad, ustrajni rad, to bi bio život, gde bi uz tamu sjala svetlost. Taj život, gde ima radosti, pobeda i klicanja, ne pozna istarski kmet. On zna, da iza svakog svetlog momenta sledi vek tamnih patnja. Znade to, ali i verujući u Usud, pati i sanja za tihih zvezdanih noći o davnim danima, kada je ban Dragonja lov lovio ...

Šta je život, otpornost, nacionalizam i idealizam najbolje možeš upoznati u Istri, među narodom, koji je vekovima izložen svim besovima i mržnjama. Sitan je i neznatan onaj život, sitnije i neznatnije prilike, ali velik je u tome, što pokazuje veliku otpornu snagu naše rase i što se onde kao malo gde afirmira životna otpornost i sposobnost našeg naroda.

Život u večnoj borbi, opasnosti nije potpun život, jer nema onoga, gde bi se snage odmorile, da to jače prionu uz rad i borbu. Naš narod ne zna za sreću i užitak, jer se uvek ili bori ili pasivno pati, a sreća i sloboda tek mu kao nešto nejasno u mašti lebdi.

Uvek smo bili veliki u patnji i požrtvovanju, sanjali smo uvek, jer nas život nije zadovoljio. Želeli smo potpuno i mladenački živeti, ali za našom životnom trpezom gostili su se tuđinci, i bacali nam otpatke i oglodane kosti.

Ali pitajmo se, nije li lakše u miru raditi kao mrav, nego u borbi patiti kao Job? Ne će li naš narod, pošto je prošao sve kušnje, pošto je teži i mučniji deo života proživeo, moći da u miru stvara i radi? Zar su patnje, boli i klecanja zlo, ako iza svega toga ostaje naš narod prokušan i pročišćen?

Prokušan patnjama naš je narod smatrao taj život uvek kao kušnju, predigru nečeg velikog, nedokučivog, ali sjajnog, što će biti nagrada patnicima. I o tom novom svetu sanjale su generacije patnika i rezignirale na život, i dušu su svoju unele u one melanholične pesme, na dnu kojih titraju suze. I te pesme odrazuju nekakvu večnu žalbu, čežnju i težnju, one su bolne. U njima su patnje cele jedne nacije, u njima je cela naša mutna historija s retkim svetlim momentima, u njima odseva sreća kao nešto daleko, daleko, o čem tek u snu možeš da sanjaš.

I istarski je kmet takav. Da ga shvatiš treba da imaš slavensku dušu, koja svojom ljubavlju obuhvata ceo svemir. Ukratko, taj narod moraš voleti, da ga upoznaš, moraš ga duboko voleti.

A tko je taj narod bolje shvatio, bolje od sina žarkih dalmatinskih žala, od Nazora? Pisali su o Istri i Kumičić i Car, ali kod njih nije istaknuto ono specifično istarsko, što vas sili da se osećate tako blizu onoj kršnoj zemlji, koja ima toliko poezije u sebi, da se osetite blizu istarskom kmetu.

Čitajte Nazora i volet ćete više Istru, volite Istru i čitat ćete radije Nazora. A pogotovu pročitajte »Velog Jožu« i »Boškarinu«, duboko se zamislite i mora vam nešto kapnuti u dušu, što će vas siliti, da taj narod volite, da za njeg radite ...

II.

Znajte, da Veli Jože div, koji može drmati tornjevima, jednim korakom prekoračiti gradske zidine, ali taj div nije kao Guliver, ne, on ne putuje, jer je čvrsto privezan uz zemlju svoju, svoju rođenu grudu. I kao Atlantu ona mu daje snagu. Pun je on snage, one elementarne snage, koja čupa hrastove kao cveće, koja ruši zločinačke kule, ali i gradi, stvara. Svaki bi rekao, da je taj div grozan, ali prevario bi se, jer je poput Petra Klepca skroman, tih i radin, služi gospodara.

Snažan je, ali da mu tko podeli vlast, ne bi znao kao ni Petar Klepec, kuda će i šta će s njom, šta više, još bi mu bila na smetnju.

Ruke su mu žuljave, ali ti žuljevi nisu za nj, već za njegove gospodare, za gradane. Oni ga biju, rugaju mu se, vređaju u njemu ljudski ponos, jer ga ni čovekom ne drže; i Veli Jože peva svoje sanje pred zidinama grada, ne će ni da sluša ismejavanje. A ne zna, da ih može sve svojom snagom satrti.

Šta sve s njim nisu učinili? I u galiju ga strpaše, da ga tamo pokazuju kao čudo. Ali tu je on bez svoje zemlje, bez »bašelka«, i želi imati »pest zemlje«, koju je on orao i natapao svojim znojem. U nostalgiji za rodnim domom, kada mu je dušu obuzela tuga, obodri ga Galeot Ilija, obodri ga mučenik. Jože ne može verovati, da može svoju snagu upotrebiti protiv gospodara. Galeot ga pita: »Čemu ti sva ta snaga?«

— Da delam.

— A za koga?

— Ma za svakoga, za gospodare, čija je zemlja.

Ali Ilija mu veli dalje, da je zemlja njegova, da Jože ima pravo na nju, što je sasvim ispravno, jer tek Jože daje svojim radom zemlji vrednost.

Brod potone, a Jože se jedini spase i osnuje sa svojim drugovima širom Istre kraljevstvo mira, sloge i rada.

Njihovi se gospodari spremaju, da ih unište, dignu silnu vojsku. Jože hoće, da ih poteraju, ali njegovi drugovi, blagi divovi, ne će.

— Mi smo takovi. Ubit, izgoret, isterat! Ma zač, kad nam je tako dobro — brez napasti i brez greha.

Ne će da ih poteraju, već se samo brane. Ali gradani uspeše konačno, da ih lukavstvom pokore.

Suze će vam kapati, kada čitate, kako se vraćaju divovi u predašnje ropstvo.

I Veli Jože se vraća.

Svakome mora udariti u oči, s kakvom je lirskom čuvstvenošću Nazor oblio svoju priču. Upravo osećate, kako mu je glas od suza brecao, a pero drktalo. A odasvud izbija zemlja, rodna gruda, njena vrednost.

Zemlja, domovina, to je ona, radi koje se Veli Jože bori do zadnjeg časa, iz nje struji snaga, struje sokovi otpornosti u žile zatočnika.

Eto, to je Veli Jože, koji zemlje ne pušta, koji je čvrsto zaterao žile svoje u zemlju, koji će ubiti i brata samo da je očuva. Veli Jože je pravi Istranin i onda, kada baca magarca nebu pod oblake, da obrani plast sena, i onda, kada klekne pred slabašnog providura. Ojaden je, kada peva davne dane, a suze mu naviru na oči, jer ga ismehivaju; snažan je kada drma zvonikom, kada čezne na galiji za domom, kada radi motikom. A karakterističan je, kada ubija diva, druga, da očuva zemlju.

Veli Jože je slika istarskoga kmeta u prošlosti, a sadašnjost je prikazao u »Boškarini«, bolnoj priči punoj gorkog realizma, koja je prelivena morem samilosti.

III.

Zvane Grbljina je bedan, morao bi očajavati u takvu položaju. On je jedan od onih naših malenih, žilavih seljaka, koje ćete često videti, kako idu zamišljeno na sajam, da tamo prodadu zadnju kravu, da prodadu ono, što im je najmilije, a ne veruju, da će prodati. I videti možete takove Grbljine, kako se oronuli i klonuli vraćaju kući milujući svoje blago, zamišljeni, kako će platiti svoje dugove, i pevaju, natežu, bugare što mogu veseliju pesmu, da rasprše tugu

Nekako okrugao i obao je taj glas, u njem titraju suze, u njem plače teška, duboka bol. Kako su gorke te »vesele« pesme, kad ih peva naš iscrpljeni kmet!...

Noge mu klecaju od umornosti, glada i večnog ponižavanja. Čuje za sobom smeh i podrugivanje. Drže ga pijanim. On šuti, ali onaj suzni pogled govori:

»Ja nisam pijan, nego sam jadan i brižan«.

Ide putem, a utvare mu se dižu pred očima, i one ga muče ,i one ga crpe. A kada on i to savlada, ne misli ni na glad, ni na viku, što će čuti kod kuće, hoće samo poput Jerneja drugomu dobro, ali i za se pravo, traži ne smilovanja, već pravicu.

— Ja ću, da mi vrnu cas' i poštenje. Nič drugega... Nič drugega... On ima poseban pojam o pravu, koje je u suprotnosti s običnim pravom. On veli kao i Jernej: »Ti ki si delal — tvoje je delo!« Grbljina se buni, što je krava lihvara Momola dobila nagradu. »Ča da dobiju vajka premiju oni, ki su bogati i ki imaju sega?... Ne znaju oni, da smo ja i moja Barbara već puti glad i žeju trpili, samo da nam Boškarina ne krepa. Ne znaju oni, koliko smo se mi za nju mučili, kad smo iskali za nju seno, travu i vodu... Mi smo zmršavili samo da se ona podebeli — a on, šjor Momolo, ča su oni storili za svoju Rošu? Ma baš nič!«

Ta krava, za koju se kmet toliko trudio, to je snaga naroda, simbolizirano njegovo ekonomsko stanje.

Nitko ne veruje, da je krava puna snage, dok sam seljak ne pokaže i ne počne musti. »Romoni Boškarinino mleko o znoju naših kmetova, o snazi njihovih mišica, o vedrini njihova duha, koji znade mnogo da pretrpi i podnese«.

Ta snaga naroda je sakrita, pritajena, teško ju je naći i seljak je pokaže tek kada traži svoje pravo i poštenje.

IV.

Grbljina nije tako borben kao Veli Jože, on je pasivniji, on samo trpi. Velik je, kad traži svoje pravo, kada uvređeni ponos i poštenje pokazuje snagu naroda. Zgrbljen je, uništen, izrugivan i izrabljivan.

On šuti, večno šuti. Ta šutnja je karakteristična za Slavene. Ruski je narod mirovao na prostranim i zračnim poljanama i stepama »svete Rusije«, šutio je kao veliki ocean. Na sve je odgovarao šutnjom. Ali ta šutnja sama po sebi bez značenja znači tišinu pre oluje, samo po sebi bez glasa vapi za osvetom, sama po sebi bez snage ruši tirane.

Dva su to čina jedne teške i bolne drame života našega naroda, dva krvava čina puna patnje i bola. Pada naš kmet pod teškim križem patnja, pada, trpi, krvavi mu znoj curi.

Ovde je Nazor podao sliku patnje našega kmeta, sliku gorku i bolnu. Dve je gorke čaše pelina, što ga je ispio kmet prikazao, dva pada pod križem.

Gde si, Veroniko, da daš rubac patniku, kad je klonuo treći put pod teškim križem patnje i spasenja?

Zagreb *Dragovan Šepić*

ŠUMA

O šumo mila!...

Koliko puta već ležah u tvojoj sjeni i slušah tvoje tajanstveno pričanje. I koliko sam puta, slušajući tebe, zaboravila svoje boli!...

Kako mi je u tebi sve milo i lijepo!... Tvoje ptičice, što slatko cvrkuću, tvoj potočić, što ugodno čavrlja i svaki cvijet, što čedno cvate na tvojim stazama, — sve su to moji dobri i dragi znanci...

O šumo moja!... Samo tebi ću tužiti sve svoje boli. Ti ćeš ih razumjeti i tješit ćeš me blagim šûmom tvoga lišća...

Zagreb *Mira Weiss*

SULE

1.

U čiča Janka desio se veseo slučaj. Ruža se oštenila. Bio je to veseo događaj za cijelu zadrugu, a ponajviše za njihove najmlađe članove. Mihajlo se prvi snašao kod Pinžine kućice. Za njim je odmah prispjela Danica sa svojim velikim grahorastim očima, a za ovom mudri Gojko ili da ga njegovim poznatijim imenom okrstimo, »đeneral«. Tko je vidio na selu igru »soldata«, taj će se odmah dosjetiti, zašto on nosi taj časni naziv. Nemojte misliti, da je Danica, ili, kako su je drugačije zvali, »Crna«, bila moma za udaju... Ne! To vam je bilo malo crnče, koje je lijevom rukom vuklo za sobom komad krpe, omotane oko drveta — lutku, a kažiprst se desne ruke stalno nastanio među zubićima, od kojih se još ni jedan nije ni pomakao, a kamoli ispao ili se čak već zamijenio s drugim.

Ova se dakle »budućnost zadruge« sastala, da prva čestita majci na njezinoj slijepoj dječici. No čini se, da Pinža nije imala pravog shvaćanja pristojnosti i uljudnosti, jer je mrzovoljasto zarežala, čim bi se koji član Gojkove vojske — i Danica spada u nju — suviše približio brlogu. No sad je đeneral htio da se pokaže junak, pa je, ljubezno uvjeravajući Pinžu, da se samo kani uvjeriti, da li je doista pet novih četveronožnih članova priskrbila čiča Jankovoj zadruzi — oprezno pristupio i ispružio ruku. No Pinža nije nikako htjela da shvati brigu »đeneralovu«, jer se najednom ispravila, nakostrušila dlaku i tako strahovito iskesila zube, da se »đeneral« radije povukao i, tobož od brige za piliće, pobjegao svom snagom svojih »đeneralskih« nogu na suprotni kraj dvorišta.

Pinža je bila čista »brakirica« veličine srednjeg vučjaka, s osobito sjajnim očima i vlažnim nosom. Svaki poznavalac pasa prepoznat će u njoj čuvara i lovca.

Eto, takovu je majku imao Sule, od đenerala Gojka označen brojem pet. Čim su četveronožna djeca progledala i ponarasla, čim je brižljiva majka uvidjela, da dvonožna djeca svojim natezanjem više ne mogu da naškode razvoju njenog podmlatka, odmah se sabralo vijeće od samih »vojnika«, da podijeli svakom psetu ime. I tako je — ne znam kojim slučajem — zapalo broj pet ime Sule.

Sule nije bio nikakav izuzetak među ostalim psima. Kad je došlo vrijeme, odsjekli su mu rep, a on nakon mjesec dana nije više niti znao, da je ikada imao šta drugo, osim onoga komadića, s kojim je uvijek mahao, grdio ga ti ili hvalio. Čiča Janko je okom dobra poznavaoca pasa omjerio jednog dana Sulu i rekao: »Ovo će biti dobar lovac«. Još isti dan znao je sav podmladak sela za silno lovsko junaštvo Sulino, koji u zbilji nije bio nikada u lovu.

No došao je i taj dan. Bila je zima, i već se za tihih noći čulo katkada i u selu vučje tuljenje. Čiča Janko spremio se u lov. Imao je to biti prvi veći lov. Šta oni jesenski lovovi na lisice i na zeceve! To nije ništa, ali vuci, to je već nešto drugo. Svuda se opažala neka užurbanost.

Na dan lova otpremili su se u Bukovce Čiča Janko, zatim čiča Božo i neki drugi mlađi članovi zadruge. Pinža je morala ostati da kuću čuva, a njezin sin Sule imao je da položi prvi ispit iz lova.

Kad je nestalo jeke laveža, nastao je u zadruzi opet obični život.

Djeca su se u prostranom trijemu smjestila i igrala. Gojko je popravljao svoju »đeneralsku« čaku od papira, Mihajlo je od kutije šibica pravio vagone; u jednu je zabo šibicu, to je bila lokomotiva; mala je Danica maljala oči svojoj lutki, da postanu veće, ali ispalo je na koncu, kao da ima barem toliko očiju, koliko pauk. To je bilo u glavnoj kući, dok su sličnim životom živjele i ostale kuće, koje je obuhvaćao plot čiča Jankove zadruge.

Moglo je biti oko podne, kad se začuje na vratima neko struganje. Sule. Mokar, prozebao, skupio se sav, da je izgledao za polovicu manji nego što jest. Svi su se začudili, otkud on u kući. Baba Kata je odmah stala da navješta, da to ne sluti na dobro, ali mudri Gojko našao je rješenje te zagonetke, koje je izgledalo najvjerojatnije i najispravnije.

»Sule je pobjegao iz lova«, glasio je njegov zaključak. Tu su se sad stvorile odmah stranke »pro« i »contra«. Navlastito je uzimala Sulu u zaštitu mala Danica.

No kada su se povratili lovci, pokazalo se, da je ipak imao Gojko pravo.

Poslije večere sakupila se zadruga u velikoj sobi uz topli kamin, i tu su padale razne šale na račun Sulina junaštva.

Čiča Božo pripovijedao je:

»Eto, tako mi idemo, a nigdje ni stope ni pogleda na vuka. Kad najednom naš junačina načulio uši i stao brže da kaše. »»Nešto je nanjušio«« — kaže čiča. »»Samo da nije jazavac!«« našalim se ja. Ali kad mi na neki brijeg, a ono zaista u dolini vidi se neka crna točka. Kad mi bliže, a ono vuk. »»Ejvala ti, Sule, fini ti je nos — pomislim ja — nije se Čiča u tebi prevario!«« Kad ali jest — mani vraga, nije baš sve, kako se čini! Zagledali vuka i drugi psi, pa stali sad i oni da brže kašu, a sve štekću i reže. Samo naš Sule nekako oklapio uši, pa sve ko zec gleda na sve strane. Već se približismo vuku na manje od kilometar, kad se najednom Sule okrete, pa bjež...« Kud ćeš bolan!«« zavikah, ali on kao da ga vile gone — bježi, bježi, pa i ono komadić repa podvio med noge.«

Svi se stali smijati, i tako više nitko osim čiče nije na Sulu mislio kao na lovačkog psa. Ali čiča je dobro znao pse.

»Valjat će on, dok odraste!« govorio je.

»Je l', dok mu zubi ispadnu?!« običavao se podrugati čiča Božo.

2.

No Suli su se istom zubi razvili do potpune snage, a već se pokazalo, da je imao čiča Janko pravo.

Poveli ga u lov na vepra — toliko da ne lovi muhe kod kuće od dosade, jer nitko nije vjerovao, da će šta koristiti. Ali pokazalo se protivno. Sule se prvi bacio na vepra i ako se pravo uzme, on ga je i zaklao. Eh, što se sada ponosio čiča Janko! Ipak je on imao pravo! Sada su Sulu vodili u svaki lov, i pokazalo se, da je izvrstan za veprove. Za vukove nije baš bio oduševljen, valjda zbog uspomene na onu sramotu. Isto se tako nije baš osobito odlikovao, što se tiče zeceva i lisica. Bila je to za njega premala divljač. Za jelene je bio bolji. — »A da ima slonova, onda bi ti istom vidio, što znači Sule u lovu« — od šale je rekao čiča Janko. No slonova nažalost

u okolici Orahovice nema, i tako se Sule morao zadovoljavati veprovima.

*

Čiča Božin brat svršio je škole i postao »gospodin«. Marljivim radom stekao je dosta, da je mogla dobro da živi cijela obitelj. Postao je arhitekt. Raskrstivši se sa svojim kompanjonom stao je sam da vodi građevno poduzeće, ali uza sve to, što je znao sate i sate da prosjedi nad papirima i da riše, ipak mu je ostala volja za lov neobično jaka. Izvrstan je lovac naš Dragan — s prozora pogodi flobert-revolverom štakora u dvorištu baš u šiju. Rekao bi Janko Veselinović: »Ovaj puškom kolje!« Svako malo ide u lov. Cijelo lovsko društvo se sabere, pa jednu nedjelju ovamo, drugu onamo.

Koliko sam imao samo prilike da vidim pasa! Sjećam se Davora, Sule, Frule, pa nekih jazavčara, i to tako sve redom, već prema sezoni lova. Svaki pas za svoju vrst lova, a svaki lov u svoje vrijeme. Velika drvena pasja kuća s dvije sobe, svaki je čas mijenjala stanara. U predsoblju — dosta velikom žičanom mrežom ograđenu i natkritu prostoru — vidio sam prvi puta njega — Sulu. Kad sam u jutro slučajno izašao na balkon, upravo sam se oduševio. Ovako krasnoj kovrčastoj dlaci, bijeloj kao snijeg, zavidjelo bi svako janje. Čvrste, mišićave noge držale su tijelo s prilično širokim prsima, i kad bi okrenuo glavu, zaista je naličio na janje. Ali kada je pokazao lice i zube — brrrr, sve su me mravci prolazili. Zaista takova zanimljiva spoja između janjeta i vuka nijesam nikada vidio. Taj sam dan čuo prvi puta glavne stvari o Suli, koje sam ukratko već opisao. Ta dalo bi se o njemu toliko pisati, ali meni je glavno da opišem onaj događaj, kojemu sam ja bio svjedok. Hoću da opišem jednu psećju dušu, koja čezne za domom. Njegov gazda — zvat ćemo ga gospodin Dragan — doveo ga je iz Orahovice, jer je tamo imao prilike da vidi njegovu sposobnost. Ali imao je Sule, na selu nešto privlačivo, nešto za psa tako neobično, neki duh, što se odražavao u njegovim očima. Promatrao sam ga često, kako je sate i sate preležao pred kućom, položio glavu na šape i upro pogled u daljinu. Ali u tom pogledu bilo je toliko duše i neke čeznutljive boli, da sam ga i nehotice i ne znajući zašto, sažaljevao.

Svi smo vidjeli, da je nesretan. Sve je imao, što je htio, — i stan i jelo, pa i slobodu u određenim granicama. Sav vrt, a taj je velik, bio je njegov. Ali nedostajalo mu nešto — njegov rodni dom. On je odrastao u granicama zadruge i u njoj je poznavao svaki miris. Što najbolji kemici ne bi mogli istražiti, on je bez ikakva truda osjećao. Svaki kamen u dvorištu, imao je za njega svoju vrijednost. Trebao je samo lako raširena nosa da prolazi dvorištem i znao je sve, što se u zadruzi događalo unatrag dva sata — toliko je već bio priučen na svaku i najmanju nijansu mirisa u zadruzi. Svaka i najmanja stvar imala je za njega poseban čar. Pa i ono seosko blato, plotovi, kuće, oranice, hambari, štale — sve, sve je to ispunjalo njegovu dušu, bilo je njegovo i usrećivalo ga.

A ovdje?!

Sve je tako hladno, tako tuđe. Svi su mirisi strani, nepoznati, odvratni. Pa i samo jelo nije mu išlo u tek kao tamo.

Samo je jedna osoba bila, koja ga je sjećala doma. Gospodin Dragan bio je još jedina njegova realna veza s prošlošću. Drugo su sve bile još jedino uspomene. Na Draganu je osjećao nešto domaće, nešto poznato i to ga je usrećivalo. Uvijek ozbiljan, počeo je veselo da skače, kada je njega ugledao. Oko njega se umiljavao i ruke mu lizao. Prema ostalim ljudima bio je sasvim hladan.

Jednog jutra ga je gospodin Dragan poveo na veći lov. Otišao je Sule veseo i sretan. Mislio sam, da se sigurno veseli, što ide u lov, ali kada se vratio, vidio sam, da je bio drugi razlog njegova veselja. Tužan i nekako kao shrvan povratio se kući. Oborene glave je ušao u kuću i cijeli dan nije iz nje izlazio. Čak nije niti jeo taj dan, a po noći sam ga čuo, kako tiho cvili... Razočarao se!... Umjesto da se povrati kući, kako je to on mislio, došao je natrag u ove njemu tako mrske krajeve...

Od toga je dana postao još ozbiljniji.

Kad bi ga pustili iz kuće, običavao bi da otide na vrh brijega i da odande promatra okolicu. A uvijek je gledao pravcem pruge. Zaista zadivljuje čovjeka ovakovo sjećanje. Kada se uzme u obzir, da je došao željeznicom, u kojoj su tako ispremiješani najraznoličniji mirisi, da su ga zatim vodili njemu tuđim i tako pravilnim ulicama i napokon kroz stubište u vrt, koji je gotovo sa svih strana okružen zgradama — kad se dakle to sve uvaži, mora se čovjek da zadivi pred ovakovom sposobnošću orijentacije.

Sule je očito postajao sve nujniji, no gospodin Dragan je mislio: Proći će ga.

No nije ga prošlo. Teško je zaključiti, šta se sve u te dane odigravalo u toj tako finoj i razvitoj psećoj duši, no može se zaključiti, koliki se boj odigravao u njoj, kada je on — tako poslušan, vjeran, uvježban i pametan — pobjegao.

Svake smo ga noći čuli, kako je tužno cvilio, no jedne noći je to prestalo. Ujutro je kućica bila prazna. Netko je zaboravio da zatvori vrata od one žičane ograde, i Sule je poslušao svoj nagon, koji mu je kazivao: »Otiđi«, i otišao je.

Gospodin se Dragan nadao, da će se moguće vratiti, no prošla su i dva dana, a njega nije bilo. Svi smo za njim žalili, a na živodera se nijesmo niti usudili da pomislimo.

Treći dan nakon njegova bijega imao sam nešto posla na Savskoj cesti. Imam običaj, da idući ulicom vidim sve, što se događa i preda mnom i iza mene. Tako sam i sada opazio daleko pred sobom na lijevoj strani ceste blizu željezničke pruge zamazanog bijelog psa, kako leži kraj hrpe kamenja, koje je tamo stajalo u pripremi za popravak ceste. Nijesam polagao važnosti na njega, no kako sam mu došao bliže, on se podigao i pogledao me. Ne mogu da opišem taj pogled, kako me se dojmio. Po pogledu sam ga prepoznao. Tijelo mu je bilo tako izmučeno, da ga je bilo naprosto nemoguće prepoznati, ali glava i oči — to je ostalo nepromijenjeno. Samo što su oči sada izražavale mnogo više nego prije. Razočaranje, čežnja, bol, stid, tuga — sve je to bilo ispremiješano u tim od gladi mutnim očima. Pristupio sam mu:

»Sule! Jesi li to ti?«

On je nesigurna hoda pošao prema meni, a onda se okrenuo, oborio glavu i odteturao. Sada sam vidio, da ima na lijevom boku veliku ranu od nekakva udarca. Bokovi su mu se jasno isticali kraj upalosti trbuha. Noge i čeljusti su mu drhtale. Došle su mi suze na oči. Je li to onaj isti pas, koji se junački bacao za vrat veprima? Je li to on, koji je progoneći divljač sate sate neumorno kasao?!

Jest, on je. Poznao sam to po očima. Išao je samo kojih deset koraka, a onda je opet pao od umora. Okrenuo je glavu od mene, kao da se stidi svoje slabosti, i na sva moja tepanja jedva je uzvratio tihim mrmljanjem.

Uzeo sam ga u naručaj i odnio. Malo sam ga nosio, malo puštao, da kraj mene hoda. Činio je to poslušno i oborene glave.

Kakovog li iznenađenja kod kuće! Gospodin Dragan mu je sam očistio ranu, nahranio ga i napojio.

Bio mu je priređen mekani log u kućici, na kojem se za par dana pod brižnom njegom oporavio. Čim se pridigao, ispunila mu se njegova davna želja, za koju je toliko trpio — bio je otpremljen kući. Oh, kako bih želio, da sam mogao biti tamo, kada je prispio. Zamišljao sam si ga, kako optrčava sva svoja poznata i mila mjesta, kako veselo pozdravlja sve svoje mile zakutke i kako se ugodno proteže pred s v o j o m kućom, u s v o m dvorištu, među s v o j i m ljudima.

Još dugo nakon toga događaja govorilo se o silnome instinktu, što ga je imao Sule. No ja sam to gledao drugim očima. U Sulinom sam vladanju vidio više nego instinkt. On me podsjetio na golube listonoše, koji bez odmora prolijeću najdulji put, samo da stignu kući; podsjetio me na toliko primjera u prirodi, gdje se ističu najplemenitiji osjećaji kao vjernost, ljubav prema svojem i svojima, milosrđe, osjećaj dužnosti i mnogo drugo. I vidio sam u svemu tomu — ne instinkt, to jednostavno svojstvo, koje ljudi u svojoj oholosti pripisuju životinjama, samo da ih što više ponize i time sebe podignu — ne — vidio sam d u š u, koja je često ljepša, čišća i plemenitija nego naša. I u duhu sam se poklonio pred velikom savršenom i božanstvenom prirodom koja svoje stvorove obdaruje ovakovim skupocjenostima.

Zagreb *Stanko Radovanović*

PROGONJEN

Za menom juri luda, besna gomila
Za menom ori jedan divlji krič
Nad mojom glavom ona je svoju batinu
slomila
I od sebe stvorila grozan pogubni bič.

Za menom laje stoglava životinja
Za sobom ćutim topot njezin jak
i cijelo je moje tijelo puno strašnih
ogrebotina
Po snijegu za mnom krvav vije se trag.

Ne. Ne mogu dalje, umor me svladava;
Past ću na tle onako krvav i nag —
i čekati mirno, mirno, dok nahrupi divlja
lâvâ;
A za mnom po snijegu vit će se krvavi trag.

Zagreb *Hrvoje Ostojić*

PUTNIK

Putujući dalje, vidim, put je moj
Sve dalji. Nigdje ravne staze;
Po oštrom kamenju, moje noge gaze,
I već na prvom putu krvav me obli znoj.

Cio dan k cilju hodam. Već je veče.
Večernja tišina me jako mori;
I zadnja pjesma slavuja, kao da mi zbori:
»Stani na tom putu, jer sreća pratit
te ne će«.

Ali ja napred hodam. Zora već rudi,
I blijedim svijetlom male ptičice budi;
A mene napred goni želja ljuta,

Jer ja moram stići k zidu nepoznata grada,
I ako sustanem u svom hodu, već sada,
Bože, daj da umrem nasred ovog puta!

Split *Niko Mariani*

СВОМЕ ДРУГУ

Растаћемо се!
На крилима наде живот ће нас носит
кроз пакост и злобу,
раскош и грех;
кроз срећу и тугу,
љубав и смех.
И бићемо увек — како за кога —
прљави, црни,
луди и слепи,
мудри, вредни,
дивни и лепи.
А затим:
падаћемо нагло са стабла живота
у раку црних сања,
ко лишће, суво, увело и жуто
што пада са грања
у — хладан гроб.

Друже!
У вртлогу судбе ове
успомене нек нас вежу.

И у оном часу кад сре́ћа заблиста
на вратима срца,
или кад грца
цела нам душа у тузи и болу,
бацимо зрачак сећања у душе.
Сетимо се друже, тад нашег живота
и свих лепота
у младости нашој.
Та наша ће срца остати у свези
осећаја душе
у којој се руше
све пакости, злобе,
греха и блуда
овога живота;
а цветаће лепота
песма и бол
и цветаће љубав ко мирисни цвет
за цео свет.

Друже!
У вртлогу судбе ове
успомене нек нас вежу.

Д. В. Витојевић

UMIRANJE

Sva je narav maskirana bledim bojama i bakrom,
I već sputava je mraz i led;
A na nju se nagnô kao pokrov mrtvačkoga lesa
Maglen oklop bolestan i bled.

Zadnje cveće umire na polju ko Semele mlada,
I tužno se kida list po list.
Nad prirodom mrtvom plače nebo olovno i nisko
Nepomično, raspeto ko Hrist...

A biline teško dišu kao sušičavi ljudi —
I prirodu hvata neki strah;
To se vlači strašna samrt i voštanom, bledom rukom
Umara i ruši sve u prah...

Šibenik *Vladimir Popović*

VESELA ELEGIJA

Ja znam: nekad sam tužan, nekad
radostan!
I znam da nisam uvek isti:
Nekada zdrav, pa bolestan!...

Ja znam da nisam uvek isti:
Kad proleće probudi vrt —
I znam:
Mnogo sam žalostan —
Kad na njeg padne poljubac žut!

Ja znam da nisam uvek isti:
Kad cveta plavi jorgovan —
I kad on počne da vene bled,
Vaj!... bled i žalostan!...

Ja znam da nisam uvek isti:
Kad proleće il' jesen dođe —
I bude mi često žao:
Što će mladost da prođe!...

Ja znam da nisam uvek isti:
Kad proleće probudi vrt,
Il kada na njeg padne —
Poljubac hladan i žut!...

Bihać *Luka Kovačević*

JESENJE NOĆI

Teške su ponekad noći jesenje.

Desi se: probudi me fijuk vetra,
zatreperi mi duša setna,
i nežna, osetljiva postanu mi čula;
do sluha mi dopru: tiho venenje,
samrtni ropac opalog lišća,
i dugi, tajni uzdah noći.

I dok tako slušam u samoći
bezbroj čudesnih šumova, —
bol nenadno kroz mene zastruji,
i stara, luda pesma mi se javi:
»Provodit dane u smehu
u igri, zabavi il' radu,
živeti u molitvi il grehu,
okružen ljudima, u gradu,
ili u pustinji negde daleko, —
izlaz je uvek jedan isti:
kraj mora svemu doći,
i sve mora jednom bezuslovno proći...«

O, teške su, teške ponekad,
mutne jesenje noći!

V. Kikinda *Rad. Ivkov*

ПАТНИК

Понекад тако лежим, чезнем, ћутим.
Отворен прозор пропушта ветриће
И мирис опојни моје баште цветне.
А мисли, одједном, бескрајне и сетне
Кроз мозак заструје...
Док ме месец гледа немарно и кротко
Ветри и олује
Затресу ми душу као стабло неко.
И у тој борби с невидљивим духом
Ја сам зòру чекô,
Цептећи телом и леденим рухом.
А кад месец зађе за облаке црне,
Покривам главу и плачем ко дете.
Патње ми моје престају да прете
— — — — — — —
А у недогледу једна звезда трне.

Шабац *Мих. Е. Станковић*

ODGOVOR

Kiša, sipi, sipi; svugdje jedan uzdah.
Vrijeme je steglo sve stvari i lica.
Romonjenje kapi ispunja tišinu
I očajni cvrkut pokisnulih ptica.

More kao ulje. Svud prljavo, sivo,
Bol izvire svukud grozna, veličajna,
U mozgu se misli rađaju i trunu,
Kako li je sudba čovjeka očajna!

Jer ako nas sitne stvari društva stežu
Nevolje i rane, zakon da se pati,
Čemu onda još te i tuga vremena?! —
No, kao da nebo zgusnuto šapuće:
»Svakoj stvari treba i obličje dati«.

Zagreb *Olinko Delorko*

PREKO TRIGLAVA

Nemojte misliti, da je bilo ne znam kako veliko to naše društvo. Bilo nas je tek pet. Ne znam, zašto baš toliko, ali razumije se, da je bilo samo slučajno, jer bi još tko mogao misliti, da nas je namjerno toliko, budući da jedna varijacija veli, da je broj pet sretan. Nikako nisam praznovjeran, ali se moram čuditi, što se to zaista ispunilo. Bili smo cijelim putem sretni, jer to je svakako sreća, kad imamo u planinama, gdje je vrijeme vrlo nestalno, šest lijepih dana redom.

Dakle, bilo nas je pet. Četiri iz Zagreba, a jedan iz Ljubljane. Vođd cijelog izleta bio je g. direktor X. Y. — u zelenoj košulji i s crnim »štucnima«. Njegov adutant. gospodin u plavoj košulji, treći u crnoj košulji, a četvrti je bila moja malenkost: ja sam bio u kaputu. Onog petog ispuštam, jer ulazi tek u Ljubljni, a mi smo sada još na zagrebačkom kolodvoru.

Vlak je jurio neobično brzo. Veliki kupe bio je krcat putnicima. Jedan inferiorni debeljko stao mi je na nogu i priuštio veselje, da usred bijela dana vidim zvijezde oko sebe.

Moram reći, da mi je vrlo nesimpatičan onaj glupan, koji je izmislio riječ: pardon. Mene je noga boljela kao da imam tisuću kurjih očiju, ali morao sam se nasmiješiti samo zato, što je taj čovjek rekao: Pardon! Najuljudnije sam mu kazao: »Ništa, ništa ... malenkost«, premda bih mu se najradije revanširao.

U Zidanome mostu dakle predosmo u drugi vlak, koji nas poveze prema Ljubljani. Usred razgovora upitah g. direktora: »Jeste li ponijeli štrik? Uvijek sam zamišljao planinare sa štrikom, a ja nemam nijednoga«.

»Hrvatski se kaže uže, a ne štrik.«

»No dobro! Kako stojite sa užetom?«

»Momentano baš sjedimo, ali to ćeš doznati od gospodina Drageca, jer njegova je bila briga za takove stvari.« Taj gospodin Dragec je onaj isti u plavoj košulji. Njemu i njegovim doskočicama imamo zahvaliti, što smo cijelim putem bili veseli. Obratih se k njemu:

»Jeste li ponijeli uže?«

»Ja?... Odakle da to učinim, kad se još rublje kod kuće na njemu suši?! A onda mi je mama, kad sam ga u nje zatražio, rekla: Du bist selbst ein Strick, also was brauchst anderes?«

»To je istina, ali, od tebe nam nikad toliko koristi, koliko od užeta. Dobro, da i ostali nisu tako zaboravljivi kao ti.«

Instinktivno opipah sve džepove, nijesam li štogod zaboravio. I zaista, nakon kratka vremena morao sam reći: »Prerano ste to zaključili, jer eto ja na primjer nemam ni čaše.«

»To nije ništa! Ja nemam ni »hosen-trägere«, pa ne znam, hoće li taj mizerni remen biti tako jak, da mi šest dana drži hlače«, javi se onaj u crnoj košulji, koji je radi ne odveć nježnog trbuha dobio epitet: »trbušnik«.

»Gle — reče direktor — nisam ni ja nepogrješiv. Upravo sada konstatiram, da sam uzeo stare podvezice mjesto novih.«

»Najljepše bi još bilo, da naš doktor iz Ljubljane ostavi kod kuće cipele, pa da si onda pružimo ruke.«

Dakle, kako vidite, mi smo također zaboravljivi smrtnici. Ali unatoč toga bili smo i dalje veseli.

U dva sata već bijasmo u Ljubljani i ne bismo bili pravi putnici, kad se ne bismo upoznali s originalnim ljubljanskim — pivom. Ja doduše ne, ali zato moji pratioci. Zgodni su oni mali »fanti«, konobari »en miniature« koji imaju sve dužnosti, kao i veliki, osim što ne smiju primati napojnice. U tom slučaju dođe njegov stariji drug, pa mu je sa ljubeznim smješkom oduzme.

— »Vlak za Jesenice, potniki naj pridejo...!« —

U jedan mah svi skočismo:

»Gle vraga... to jest vrapca, tako brzo...!

»Jedva smo sjeli...«

»Pa već idemo!«

»A peti planinar još nije ni stigao.«

Za malo već smo sjedjeli u lijepom odjelu (treće klase, razumije se), očekujući novog druga. Doskora on prispije, ali u... gala odijelu, noseći »rücksak« na ruci.

»Kako, ne ćete valjda ovako uparađeni na Triglav?«

»Naravno da ne ću!«

»Nego...?«

Mjesto odgovora otvori g. doktor naprtnjaču i izvuče par ogromnih planinarskih cipela. Sad je nestajalo gospodina u fraku, a pred nama se pojavljivao planinar, najprije u cipelama, onda u tirolskim hlačama, pa napokon i u zelenoj košulji. I tako se eto konačno sastadosmo nas petorica, koji smo nakanili da na svaki način osvojimo najviši vrh u Jugoslaviji.

Čudno, kako u Sloveniji vlakovi jure; mi bismo u šest sati poslije podne bili u Dovju, da nije jedan teretni vlak pred nama platio tu jurnjavu time, što je »ausglajzao«. Stari Grci, da su bili nazočni, kazali bi, da se cijeli Olimp urotio protiv nas petorice siromašnih planinara, no mi smo se smijali, jer smo i to ubrajali u sreću. Tako smo mi lijepo ostali u Žerovnici preko četiri sata. Sreća(!), što je bilo baš nekakvo proštenje, pa smo mogli okušati raznih poslastica, među kojima su naravno bili i »indianeri«. U sumrak napokon krenusmo. Stigli smo u Jesenice, kad je već cijeli grad plivao u moru svjetla. Moji prijatelji su i opet pili pivo, premda će tko misliti, da su pošli na put samo zato, da ga po cijeloj Sloveniji kušaju.

Pol sata kasnije već smo opet sjeli u vlak i pošli dalje. Na stanici Dovje-Mojstrana sađosmo dolje. Kako je vrlo kasno bilo, a ni jedna gostiona otvorena, nije nam preostalo drugo, nego da odmah podemo do Aljaževog doma.

Upitao sam g. Drageca, da li ima »lampicu«.

»Naravno, da imam, ali onda me morate pustiti naprijed.«

Direktoru kao da to nije bilo pravo:

»To se doduše kosi sa svim pravilima bon-tona, ali kad mora, neka bude.«

Za taj dio puta ne bih znao ništa pričati, jer držim, da nije ništa zanimljivo ni ugodno stupati po mračnoj i sablasno tihoj šumi, kad je svaki zabavljen svojim mislima. Samo naši koraci su nekako šuplje i monotono odjekivali po kamenjem posutom putu. Nikad u svom životu nisam bio oduševljen za »salto mortale«, a kamo li, da bih ga prakticirao. A sad eto u toj običnoj šumi jedan nedužni mali panj prisilio me na to. Zatim: Otkad znam za Sloveniju, držao sam, da njezini urođenici uopće ne poznaju blata, ali me jedna infamna lokva uvjeri o protivnom. Ni moji pratioci nisu bolje prošli. Direktor je dvaput izgubio kabanicu, doktoru je neka preduga grana skinula šešir s glave, a »trbušnik« se tužio na nesolidnu izradbu svog remena.

Prošli smo kraj divnog slapa Peričnika, koji je na svijetlu mjesečine izgledao kao mlijeko. Pomalo stadosmo izlaziti iz klanca, kojim protiče pjenušava Triglavska Bistrica i stadosmo se penjati do podnožja samog Triglava. Nebo je bilo tako lijepo i zvjezdano, te smo bili sigurni, da imamo najljepše vrijeme u čitavoj sezoni. Doskora nam se iza jednog zaokreta ukaže Triglav, taman, sa svojim prijetećim vrhovima. Hodali smo još malo neki sat i po, a tada konačno dođosmo do Aljaževa doma.

Sve je bilo mirno, nigdje glasa ni svijetla. Pogledali na sat: 1 po ponoći. Što ćeš sad (kuća je noću zatvorena), nego zamotaj se kako znaš i umiješ, pa spavaj (ako možeš). Unatoč toga, što je bilo zima, nekako sam zaspao, zaključivši tako prvu etapu izleta.

Kad sam se probudio, bio je još jednako mrak, samo što su rubovi okolnih gora posivjeli. Moji pratioci su još uvijek jeli (počeli su onda, kad sam ja zaspao). To nije sam razumio, pa upitah:

»Zar vi tako dugo jedete, ili sam ja tako malo spavao?«

»Ovo potonje.«

»A tako...! Već sam pomislio, da ste nakanili reducirati teret rucksaka radi lakšeg uspona.«

Sat kasnije se otvorila kuća, i mi smo ušli unutra. Razumije se, da smo odmah zatražili i razglednice. Nikad nijesam vodio statistiku o tome, ali ovaj slučaj ne ću zaboraviti. Nas petorica ispisali smo ravno 120 karata, od kojih je svaka imala žig Aljaževa doma. Upravitelj nas je lijepo poslužio čajem, baš onakvim, o kojem smo mi u šumi sanjali. Lijepo nas je također uputio, kako se imamo vladati na putu, da ne nastradamo. Ukratko, divan čovjek. (Jasno kao sunce, da mu nismo kazali, kako smo novopečeni planinari, jer bi nam preporučio, da idemo, otkuda smo i došli.)

Onda smo se spremili, oprostili i izašli.

Baš je stalo svitati. Suncu dakako ni traga, no ipak bilo je toliko svijetlo, da se sve raspoznavalo. Triglav je bio krasan. Onako pun gudura, pećina i provalija, ulijevao je neko dosele nama nepoznato čuvstvo. A njegov oštri vrh, gotovo nama nad glavom, bio je djelomice pokriven snijegom. Nekoliko smo časaka bili nijemi, a tada provali iz nas veselje:

»Ima li što ljepše...«

»Ne da se opisati.«

»Ja sam najoduševljeniji planinar pod kapom nebeskom.«

»A tek ja...? Ako ikad dobijem »haupttrefer« na državnoj lutriji, eto me opet ovamo.«

»Sve je to lijepo, ali ne čini li vam se, da vrh Triglava malo odviše dere oblake«, upita direktor skeptično.

»Prerano ste počeli desperirati. Na izletu mora biti poleta i energije.«

»Tako je!«

»Gotovo bih rekao«, da vam ta zlata vrijedi, ali to je odviše stara rečenica. Radije dajem glas svoj u vašu korist.«

»Ja također...!«

»No eto, kad se bratska srca slože i olovo plivat može. Tu doduše nema olova, no zato je Triglav, pa ćemo ako Bog da i sreća junačka, isplivati na njegov vrh. Dakle naprijed!«

Put nam je bio označen crvenim znakovima. Vodio nas je najprije dolinom gorskoga potoka, koji je sa svojom bujicom nanio upravo ogromnog kamenja. Onda je došao uspon, ali tako strm, da smo mogli zagristi u koljeno. Pomislio sam na blaženu Zagrebačku goru i njezine udobne putove.

Prvih trideset minuta nijesmo progovorili ni riječi, ali smo zato dahtali kao konji. Nije potrajalo dugo, i već smo naišli na snijeg. Nije doduše bio bijel kao s naših krovova zimi, ali opet pravi pravcati snijeg.

Gotovo sam zaboravio spomenuti red, kojim smo se uspinjali. Najprije je išao gost, (doktor iz Ljubljane), onda g. direktor, zatim ja, pa onaj u crnoj košulji ili kraće »trbušnik« i na koncu naš dragi g. Dragec. Jadnik bio je žrtva sv. Pisma: »... oni, koji su bili prvi, bit će zadnji...« Opet je prošlo pola sata strma uspona, kad li nas trgne povik doktorov: »Heureka...!«

»O, trista mu, zar ste moguće izmislili novu vagu poput Arhimeda?«

»Heureka, sad smo 400 metara nad Aljaževim domom.«

»Zbilja? A kako ste, molim vas, to izračunali?« upita g. direktor, koji je u našem društvu važio kao nevjerovani Toma.

»Tu evo piše...!«

U jedan čas pretvorismo se u divokoze. Za nepunu sekundu već smo bili gore i zurili u kamen, gdje je crvenom bojom stajalo: 400 m.

»Dakle Aljažev dom 1.017 m i sad 400, to je 1.417. Po prilici kao Ivančica u Hrvatskom Zagorju.«

»Mi prilično napredujemo. Nešto bih predložio!« To je rekao g. direktor, koji je, čini se, bio najmanje oduševljen usponom od 65°.

»Čujmo...!«

»Predlažem odmor od 20 minuta.«

»To je u skladu sa vašim »štucnima«, koji malo previše reagiraju na silu teže, jer već su vam spuznuli preko cipela.«

»Dakako, kad sam uzeo stare i nevaljale podvezice...«

Ne znam, zašto je Bog dao želucu takovu moć, da mu se moramo pokoravati. Kako bi bilo lijepo, da uopće ne treba jesti. Mi bismo ugodno i bez »rücksaka« mogli šetati po Triglavu i naslađivati se njegovim pećinama, a ovako, kad smo najpoetičnije bili nastrojeni, eto nas želudac upozorava, da treba dijelak pažnje i njemu posvetiti. I moradosmo narušiti sveti mir naših naprtnjača. To je trajalo i preko deset minuta, jer nam je Dragec pričao o svojoj stambulskoj salami, koja je meni inače poznata pom imenom »jegervuršt«.

Baš htjedosmo poći, ali nas zaustavi krasan prizor. Sunce se pojavilo...! U prvim njegovim zrakama pred nama su bile planine Škrlatica i Begunjščica. Do nas još nije doprlo, jer nas je zasjenjivao neki manji vrh. Šiljci tih planina kupali su se u nekoj rumeno-narančastoj boji, koja je sure i mrke pećine pretvarala u svijetli i obojeni mramor. I nebo je odmah postalo svijetlo plavo i tako čisto, da se činilo, kao da nikad ne će biti oblaka.

Krenusmo dalje. Tlo se naglo mijenjalo. Dok smo u početku nailazili na stabla, kojih je poslije nestalo, sad smo vidjeli još samo ono planinsko grmlje, koje se znade iz jednog jedinog stabla razgranati na šest kvadratnih metara naokolo. Sve rjeđe smo nailazili na travu, ali tim češće na snježne gromade.

Želudac se sasvim pošteno revanširao jer nam je dao snage, da daljih 400 metara gotovo na juriš osvojimo. Prispjeli smo u onu zonu Triglava, gdje nema travke ni za lijek, gdje je sam kamen bez zemlje. Iza svakog zaokreta pruža se nova slika: romantično divlje grupirane

pećine, isprekrštane tamnim gudurama. Uvijek ista slika u stotinu najsmjelijih i najčudnijih varijacija. A najgrandioznije od svega ona beskrajna tišina, koja kao da kazuje čovjeku, kako je malen i neznatan. I najmanji glasak podeseterostručuje se i odbija od uvale do uvale. Sve je to tako lijepo čarobno i fantastično, da bi čovjek najradije kliktao od udivljenja.

Sunce se međutim već prilično diglo, i kako smo se mi uspinjali na otvorenoj strani, njegove zrake su i nas obasjavale. Od svih nas je to najviše ispaštao jadni »trbušnik« čije salo je bilo izvrstan vodič topline. Ako je ikada sanjao o Africi, to si je mogao sada prilično predočiti. — Nekom nesretnom asocijacijom ideja mi smo svi najednom zaželjeli vode:

»Dao bih svu svoju stambulsku salamu za ciglu čašu vode.«

»Strašno! Uostalom, tu ima snijega, pa ću ga se najesti...«

»Zar si lud? Od njega se dobiva neestetska bolest diarnea. Onda ću radije poginuti od žeđe.«

Tada se direktor sjeti, da ima u termos-boci crne kave. I dok su se nama i nehotice spuštali jezici iz ustiju, izvadio je on iz naprtnjače bocu, koja se tad zaredala od jednog do drugoga.

Nikada nisam bio prijatelj Meinlove kave, ali onaj čas, kad je mlaz te tekućine potekao mojim osušenim grlom, zaželio sam Meinlu, da doživi Metuzalemove godine, a njegovoj kavi odao sam počast tako, da sam na preneraženje svojih pratilaca ispraznio bocu do kraja. Malo kasnije prelažasmo preko ogromnog snježnog polja, prilično kosog i strmog. Od silnog refleksa blještavog sunca stadoše me užasno peći oči, pa zamolih g. Drageca, da mi posudi nekakve naočari. (On je uvijek imao sa sobom tri para.) Kad mi je dao, brzo sam ih metnuo na oči, no još brže sam ih vratio:

»Čujte, ta stakla su najstrašniji »minus«, što sam ga ikad vidio. Kroz njih izgleda, da ne ćemo stići na Triglav ni za dva dana. Ja ću radije žmirkati nego da si kvarim veselje.«

Po snijegu smo jako sporo napredovali. Nije ni čudo: Podupre li se čovjek štapom, smjesta se on zarije u snijeg i treba čitava vječnost, da ga se izvuče. Osim toga svaka dva koraka naprijed, jedan natrag. Noge su nas zeble, a košulje mokre od znoja. Tu sam ujedno prvi puta izvadio fotografski aparat.

Doskora smo premašili dvije tisuće metara. Prošli smo pokraj jednog groba, koji je bio označen samo diskretnim križićem. Kako je lijepo počivati u takvim visinama, daleko od ljudske zlobe i konvencije! — Nedaleko je bilo raskršće putova. Jedan je vodio na »Staničevu koču«, a drugi na »Kredaricu«. S jedne uzvisine nijesmo znali dalje, jer vjetar na ovakvim izloženim mjestima raznese put ili ga zatrpa kamenjem. Ali i opet nas posluži naša vjerna sreća.

U daljini opazismo Staničevu koču i pred njom neke točkice, u kojima smo kroz dalekozor prepoznali ljude. Tada se doktor, nepatvoreni Slovenac, brđanin, posluži starim planinarskim načinom. Stavi ruke na usta i zaviče glasom, od kojega malo da nismo oglušili:

»O-o-ho-o-ho-o-o-j...!«

Nakon nekog vremena začuje se odgovor:

»O-o-ho-o-ho-o-o-j...!«

»Dali-i na-as vi-i-di-te-e-e..?«

»Da-a-a...!«

»Kud se-e ide-e na-a Kr-reda-ar--r-i-c-u-u-u..«?

»Ravno-o-o napre-e-ej...!«

»Hvala-a-a...!«

»Mo-o-li-im...«

Tako smo saznali put. Vrlo nam se sviđao taj način govora, pa smo odsad neprestano vikali.

Još pola sata brzog uspona, i eto nas na »Kredarici«. Ta velika i ugodna planinarska kuća podignuta je u živom kamenu i utvrđena debelim užetima od žice, jer bi je inače vjetar već davno raznio. Kad smo ušli unutra, udari nam topao zrak u lice. Lijepo se svukosmo i naručismo objed (bilo je blizu podne.) Bilo nam je vrlo ugodno, ma da smo se poslije malo iznenadili, videći račun. Jedan »šnicl« stoji tamo 14 dinara, a boca pive 16. No treba misliti na to, kako je teško nositi te stvari gore, kad još k tome nema puta, kud bi mogao konj.

Tada smo se spremili i izašli. Sad smo imali da svladamo najteži dio uspona. Došli su klinovi. Trebali smo se uspeti na Mali Triglav i onda po njegovu hrptu na Veliki. Put nije tako ugodan, kako sam ga zamišljao. Ne znam, ako se to uopće može nazvati putem. Taj Mali Triglav je tako vrletan i strm, da čovjek gotovo visi nad ponorom. A najgore je to, da su stijene prilično glatke, pa osim klinova nema ništa, kud bi se čovjek sigurno mogao uprijeti. Osim toga »rücksak« nekako čudno vuče dolje.

Naš direktor je puzao i s koljenima, pa ih je doskora toliko izmijesio, da je morao stati, a za njim naravno i mi. Nije baš bila ugodna stvar držati se za klinove i priljubiti se uz pećinu, a usto mi, kao netrenirani planinari, nismo smjeli gledati u dubinu, jer je odasvud zijevala samo praznina. Čuo sam, kako mi nad glavom dašće direktor, a njegova okovana cipela njihala se nad mojom glavom kao Damoklov mač. Tjeskobno sam ga opomenuo:

»Gospodine direktore, ako maknete koji kamen, ubit ćete me.«

»Ne boj se ništa...!«

Ali da...! Ne bi on bio zdrav, kad ne bi odvalio kamen, i to meni srećom baš u leđa.

»Vidite, vama se ne smije vjerovati«.

»Nije valjda tako strašno?«

»Niti najmanje, samo što ste mi gotovo prebili kralježnicu.«

»Nesretni slučaj...«

»Da, da! Ako je i Hanibal na prelazu preko Alpa, dobio jedan takav nesretni slučaj u leđa, onda se ne čudim, što je odmah skočio do Rima...«

Tada smo pošli dalje i nakon tričetvrt sata mi smo osvanuli na vrhu Malog Triglava. Prvi, koji je sjeo, bio je naravno i opet direktor. A najviše nas začudi, kad je otvorio naprtnjaču, izvadio kruh i stao ga žvakati punim ustima. Izgledalo nam je, kao da se realizirala ona stara: »U znoju lica svoga jest ćeš kruh svoj.«

»Malo je čudno, gospodine direktore, da već jedete«, reče trbušnik.

»Zar vam je to čudno? Meni je sasvim prirodno. Moj želudac je tako danas disponiran, pa šta mogu. Uostalom i ti eto otvaraš »rücksak«

»Ja? Ah, zbilja, No vi ste mi to sugerirali.«

»Razumljivo, uvijek sam samo ja kriv.«

»Ta nemojte se odmah žalostiti. Gledajte, kakvim ste krasotama okruženi. Pogledajte ove pećine, ove mile klinove, uživajte u ljepoti tog divnog pogleda...«

»Pa ti si pravi poeta! Šteta, da nemaš pri ruci olovku i papira.«

To je bio naš zadnji odmor pod vrhom Triglava. Mali i Veliki Triglav su spojeni jednim oštrim hrptom,

po kojem smo mi sada jahali. Sreća, da je bilo i tu klinova.

Po prilici po sata kasnije bili smo na Aljaževom stolpu, vrhu Triglava. Pokušat ću, da opišem sliku, koju smo ugledali, odbacivši naprtnjače i štapove.

Pred nama su ležale talijanske Alpe: Montaggio, Antelao, Cridola i Premaggiore. Njihovi vrhovi izgledahu tako blizu, da bi ih čovjek mogao kamenom doseći. Sunce im je davalo lijepu ružičasto bijelu boju, koja se s azurom nebeskim slijevala u grandioznu cjelinu. Malo na desno, u nešto većoj daljini, blistao se Grossglockner dotičući nebo svojim ledenim šiljcima. Pokraj njega Venediger, kome je bijela glavica bila nalik na golubicu, spremnu da uzleti. Cijeli taj skup izgledao je kao niz krasnih dragocjenih kristala, što onako nemarno razasuti inkarniraju veličanstvenost onoga, koji je sve to stvorio. Kad smo skrenuli pogled na jug, ugledali smo — more... Bilo je nalik na zrcalo: blještavo, glatko i živo. Istru smo vidjeli samo u konturama, jer sunčev sjaj čini, da je horizont kao pokrit nekom eternom maglicom. Cijela istočna strana bila je pokrivena maglom, tako da nam se činilo, kao da smo na nekom osamljenom otoku. Samo tu i tamo provirivao je koji vrh.

A vrh Triglava je mala ravnica, kojih pet metara široka, dvanaest duga; na sredini je mala metalna kućica, Aljažev stolp, zaklon za turiste, koje ovdje zateče oluja. Stane unutra pet osoba, a za nuždu i sedam. Tu se nalazi ormarić sa žigom, koji planinari udaraju na dopisnice kao svjedočanstvo, da su se popeli na Triglav. Ja sam za svaku sigurnost izžigosao cijeli svoj notes.

Ne ću spominjati naše primjedbe o utiscima, jer bi to bila serija zadivljenih poklika, koji bi ovdje izgledali smiješni, a nama su izlazili iz dubine duše. Mi smo bili, da se banalno izrazim, frapirani. Čuli smo, da su bregovi lijepi i veličajni, ali sad smo konstatirali, da nismo zapravo imali niti pojma...

Malo poslje, kad sam stupio do ruba i ugledao dolje u dubini od dvije tisuće metara Aljažev dom, sitan, kao zrno pšenice, otkinuo mi se od ustiju jedan: »Ah!«, koji je moje prijatelje ponukao, da mi se približe:

»Kako je malen!...«

»I neznatan!«

»Prvi kontrast ovim pećinama.«

I zbilja, upravo je nestajao ispod stijena i tornjeva, koji su onako oštri izgledali kao divlja gusarska kula. Sićušna tvorevina ljudska učini mi se tako neznatnom u toj silnoj i moćnoj prirodi. Ništa...! Zrno pijeska, koje smrvi lavina, orkan odnese u zrak, pećinska stijena pokopa u svom padu.

Da, ono, što ove tajinsvene visine ulijevaju, ne da se opisati. To je nešto, što čovjeka preporađa i osvježuje, te čini, da na neko vrijeme zaboravi sve ono u zagušljivim nizinama. Mi smo također bili zadivljeni, pa se nismo mogli odlučiti, da pođemo. Na vrhu bili smo puna dva sata, što je svakako vrlo mnogo. Zato smo došli u »Aleksandrov dom« za vrlo kratko vrijeme. Druga strana Triglava nije tako strma, pa smo se više sklizali po snijegu, nego hodali po putu.

Nebo se stalo oblačiti, i kad smo stigli u »koču«, bili su oblaci već nisko savijeni oko krševitih stijena i pomračili svijetlo dana. Ujedno je malo poslije pala takva magla, da se na dva koraka nije vidjelo ništa. U kući smo se lijepo raspremili i nakon tople večere pošli spavati. Cijelu noć sam upravo prohrkao, a o inače obligatnim buhama ni govora. Valjda im klima ne pogoduje.

Ranim jutrom probudi nas sunce, a magli i oblacima ni traga. Doručkovali smo i pošli dalje. Put je vodio preko jednog vraškog sedla u dolinu »sedam Triglavskih jezer«, a odanle preko nekih manjih brda na Bohinjsko jezero. Bili smo svježi, pa smo kilometre gotovo tamanili. Iza sedla prelažasmo preko nekih snježnih poljagdje malo da nijesam ostavio svoje kosti. Upao sam naime u neku jamu, zapuhanu snijegom (kao ono na Bernhardu) — i da ne dođe Barri u obliku gosp. Drageca, Triglav bi mogao registrirati jednu žrtvu više.

Kod prvog jezera se svukosmo i okupasmo. Voda je vrlo ledena, ali inače sasvim dosta duboka, da čovjek obračuna sa životom.

Dva sata kasnije već smo stigli do »Koče pri Triglavskih jezer.« Ispraznivši i ostale kutije sardina, pošli smo opet dalje. Pet divnih jezera niže se jedno za drugim, spojeno s jednim potokom, koji djelomice i ponire. Neko dvije stotine metara niže naišli smo na crnogoricu, u čijem hladu provedosmo podne.

Šest sati kasnije već smo se punom parom približavali Bohinjskom jezeru. Susreli smo neku šaljivu Slovenku, koja nam je kazala da na Bohinju nema razlike između muškog i ženskog, da je tamo sve svejedno. U to ime sam ja naveče u Hotel-Zlatorogu počeo večeru sa jagodama ,a svršio sa govedskom juhom. Ali šta ćete, direktoru se i to nije sviđalo.

Bohinjsko jezero je krasno, o tom nema sumnje, ali ga ne ću opisivati jer će vam biti bolje, da odete na Jelačićev trg 3, Putniku, i ondje ćete dobiti ilustrirane prospekte, koji, razumije se, nadmašuju moj opis. Poslije večere smo bili vani na obali još do deset sati, a onda pođosmo spavati. Kako je sve bilo puno, dobio sam krevet na podu. Imao sam sreću, da padnem u tmini preko jednog nesimpatičnog stolca i poljubim navoštene parkete.

Ujutro, nakon što je svaki smazao ogromnu šalicu kave i nekoliko korpulentnih žemičaka, pošli smo na slap Savice, na kojem smo ostali cijelo prije podne, jer ona voda, koja se ruši iz pećine i razasiplje u milijune kapljica, izgleda kao neka šumna i bijela pojava s drugoga svijeta. To najbolje dokazuju stranci, koji ondje hrpimice stoje i zure u to. Zadnje dvije fotografske ploče eksponirao sam na tom mjestu.

Vratili smo se u Zlatorog i poslije ručka spremili da pođemo dalje. Auto-taks nas je dovezao na stanicu Bohinjska Bistrica, odakle vlakom pođosmo na Bled. Kako je baš u to vrijeme ovdje boravio kralj, bilo je sve puno gostiju. Oko jezera imade jedan sat, a mi smo sobu tražili tri sata od najfinijeg hotela pa do najprimitivnije gostionice. Sve je bilo dupkom puno. Na koncu smo morali improvizirati ležaj u jednoj privatnoj kući na sijenu.

Drugi dan oko podne uputismo se pješke na Lešće, gdje smo sjeli na vlak i ravno kući.

U Zagrebu su nas dočekali na kolodvoru brojni rođaci i gotovo zadušili pitanjima. Kad smo došli kući, direktor olakšano uzdahne:

»Eto, hvala Bogu, kod kuće smo! Sad ću barem moći promijeniti te nesretne podvezice.«

»A ja — reče trbušnik — opozivljem ono, što sam se na početku tužio na remen. Izdržao je, Bog neka poživi onog tvorničara, koji ga je isproducirao.«

»A sreću, našu dragu sreću ste zaboravili spomenuti. Da nije bilo nje, još biste vi gospodine direktore derali koljena po triglavskim stijenama.«

A ja sam u sebi mislio: Sad bilo kako bilo, to mi nije zadnji izlet (na Triglav)«...

Zagreb *Josip Hitrec*

PRAZNIČKI SONETI

1. PROLOG.

Ne marim, što selo mnogi će prokleti
u raskošju bučnom velegradske čari —
Selu želim pevat, u selu umreti, —
klanjahu se njemu i svi moji stari.

U selu mi sinu svetlost prvog dana;
— ja ne poznam zlata, sedefa, ni svile:
na suncu me žarkom odnjihala nana
i dušu mi pesmom napojile vile —

Ja zavoleh selo, jer mi pruža sreću
u suncu, u cveću, šumi, u proleću...
u gradu mi nebo i duša se mrači!

I nek drugi gradsko bučno slavi vrel),
a ja ljubim ruke, o, vama orači!
— iz dna duše kličem: zdravo milo selo!

2. NA POVRATKU.

Evo me u tebi, o, rođena grudo!
O, kako je lepo ovo nebo tvoje
i ptičice kako ovde slatko poje —
kako je bez tebe sve isprazno, ludo!

Ta, evo ti sinka, pevaj majko draga!...
Pevajte mi i vi, moji verni žali,
vi bregovi goli i tanani vali,
da mi svakoj boli sad nestane traga!

Pevajte mi tako u sunčanom žaru
i vi stene sive, livade i njive,
da proživim opet onu sreću staru —

Sretnici su oni, koji ovde žive!
O, da mi je, dome, s tobom večno biti.
i u tebi pevat i suzice liti!...

3. O, LEPI SU...

O, lepi su, Bože, ovi letni danci,
u seocu mome, u sivom Primorju:
doline i bregi, klanci i proplanci
divni miris dižu, večno u lahorju!...

Masline se guste brezima rasule
kroz opojni ritam plavih melodija —
Sve radosno ćuti; tek sa Jurić-kule
uzdah pradedova kao da izbija...

S večerom maestral kad kroz selo pirne
i čobani gromko uz stado zaore —
u srce me osmeh živovanje dirne...

O, lepi su danci i rumene zore
u ovome kršu moga zavičaja:
srce selu peva — selo duh opaja!

4. STARA CRKVA.

Visoko na bregu, zimi vetrom bita,
a leti u žaru, leži crkva stara —
Spomen mojih predа pod pepelom skrita
i rodbina davna ovde se odmara.

Pet milene braće i dedo i baka,
ovde sudbu snose i ovde se šeću...
Nek i mene jednom ovde skrije raka —
grobnicu ne želim ni bolju ni veću.

Jer svakoga puta kad se ovde javim
celo moje biće bolno se oseća:
dedovi me zovu, da ih ne ostavim!

I uvek me, uvek ova crkva stara
u bolima seća cvetnog pramaleća —
i kako sve beži i kako sve vara...

5. POVEČERJE.

Odmaklo je veče —. Spustila se tama
spokojno i mirno, bono ko sećanje...
Noć odiše tugom. Mračnim dolinama
razleva se miris i bono šaptanje...

I sve mirno ćuti. Celo selo drema;
tek suseda pašče katkad se oglasi —
pa sve opet spava ko da nikog nema.
I moji svi sniju — čuju se uzdasi...

A ja samac bdijem — zanela me mašta
i odvela nekud u kristalne sfere —
osećam se nekud, ni sam ne znam, rašta.

I s prozora gledam, a crnina diše —
noć prosiplje nemoć i čežnju bez mere:
Gde si, srećo pusta, kad ćeš k meni više?

6. UZ MORE.

Sumrak. Zapad tinja. Masline zaspale.
Na obali žali rumenilom gore.
Slani zadah miri, a boje se tale...
ni šuma, ni glasa ne odaje more —

Ko olovo ćuti pučina daleka.
Negde vesla škripe; dva galeba kruže —
dok pomalo toči tame crna reka
i kandila gasnu, trnu zadnje ruže...

Tiho i nečujno mije dah svežine.
— Ja sedim na steni, a sve mi se čini
glas da neki bije iz morske dubine...

To grobovi poje psalme domovini!
A ja ruke sklapam, na kolena klecam
u tom svetom času — i ćutim i jecam...

7. SUNCU.

Hosana! ti kličem u jutarnjem sjaju,
Hosana! ti vičem večerom u krvi,
Hosana! ti kliču vode kad blistaju,
Hosana! ti viču svi zemaljski crvi!

Hosana! ti navek, živote života,
pred tobom se rušim, na kolena padam,
ti si sva mi sreća i sva mi lepota,
tebi osmeh bacam, tebi jade jadam!

I uvek tvoj purpur kad se travom krade
izlazim tko zmija da si sunčam jade,
jer svetlost mi tvoja kao melem godi:

u tebi se topim, ko šećer u vodi!
Pa kako hosana da tebi ne pojem,
kad se grejat mogu u tom žaru tvojem!

8. PESMA ZANOSA.

Sviće!... Petli poju. Prvi prami rude:
a kroz prozor jutro miriše po senu...
Ustajem i bežim. Seljaci se bude
i po vodu žene idu na »Trstenu« —

...Bežim, ne znam kuda; oko mene svuda
rosna trava šumi i cveće miriše...
I sve me opaja — zanesen, ko luda,
skakao sam srećan kao nikad više! —

A kada je sunce zarudelo žarom,
i ne znam kud i zašto, domu sam se starom
povratio tužan —. O, zašto je, Bože,

ovo jutro divno nestalo mi tako?
O živote čudni! Bar da čovek može
jednom se zaneti, pa tako umreti!...

9. ČISTA.

Čista, mala Čista, moje selo milo
u prisoju žarkom tihe broji dane —
ko sneg belo jato kuća se izvilo
kroz miris i travu, kroz stabla i grane.

Čista, mala Čista, sa sedam dimova,
pod visokim brdom, a pred njome more;
oko nje se splela šuma maslinova
i stene se bele i vetri žamore...

U njoj šaka ljudi i nešto živadi —
Al' ipak mi ovo gnezdo dana mladi'
draže je od sviju na svetu palata!

Znadem, u njem nema ni srebra, ni zlata,
al' imade zraka, vetra i visina,
drveća i cveća i sunčanog vina! — —

10. PESMA CVRČAKA.

Podne. Stabla mirna. Sunce ugrejalo —
A cvrčaka trista složno zapevalo!
I trista se zvučnih slavospeva čuje:
ći, ći... ćirikaju, ćiri, ćiri... zuje...

I zvone, i zvone... i pesma odzvanja,
i ritam se toči, a sve sluša, sanja...
Pa kao za inat nadimlju se, grče,
viču, psiču, buče i sve jače cvrče...

I žubori pesma kroz umorno granje,
kroz tišine zraka i sunca treptanje,
ko potoci bistri kad niz strmen trče —

I svoj kratki život cvrčci pesmom cvrče:
život im je pesma na sunčanoj grani,
ne poznaju sutra, ne mare za lani!

11. JURIĆ-KULA.

Visoka i gorda sred mog sela strši
Jurić-kula stara — zalog preda slavnih —
vekovi, ni vetar, ni grom je ne skrši:
još krvavu povest priča dana davnih.

Tu nekrsta mnoga pod njom glava pade;
bednoj raji tu je kut zaklona bio;
to je heroj divni, koji priča jade
doba ,kad je Turčin krut harač kupio...

A danas se novo nad njom doba vije,
pa o Jurić-kuli niko i ne snije —
vreme tiho ruši zidine joj stare.

Zapuštena tako u sred sela stoji;
a kada joj bura duva kroz duvare
čini mi se, čujem jauk pređa svojih...

12. IVA.

Nad morem na steni sred procepi sive
večno pržen suncem i kidan od bure
možda od sto leta hridi je vrh sure!
Narastao stručak osamljene ive.

A kad maestral modro zanjiše joj perje
mirisni se zvuci prospu kroz večerje —
a u srcu mome tih se jecaj čuje:
to žalosna iva život oplakuje...

O, kako se tužno na kamenu vije,
a nikad se nikom potužila nije!
Miriše i cveta, sama, večno sama!...

Tek na zemlju noćna kad se spusti tama
I valovi tihi uz hrid zažamore,
tad iva i more vode razgovore...

13. PRED RUŠEVINAMA DOMA KAČIĆEVA

Tri-četiri trošne zidine se dižu
više Brista malog, ispod Crven-stena;
tu sad miši skaču, crvi, zmije gmižu —
od prošlosti samo bona uspomena.

Ali ove dveri Fra-Andriju daše,
Milovana Starca, roda našeg diku!
Nad njima već mnoga leta prohujaše,
a one još vetra prolamaju viku...

I još ko zna dokle tu će one stati
a kamen po kamen s njih će opadati.
— O, Kačiću slavni, o pesniče mili,

evde svaki prašak sad za Tobom cvili!
A ja dom Ti gledam, pa ćutim u duši,
ko u meni da se kam za kamom ruši...

14. VERNI KAMEN.

Više moje kuće suri kamen drema.
Oko njega sve se stoput promenilo;
tu ni kuće moje nekad nije bilo;
mnogošta se zbilo — sad spomena nema.

A on nikad nikom reči reko nije:
uvek mrk i tužan, nepomičan sneva.
Tek kad mene vidi, kao da se snije:
mi se zavolesmo od mladih mi dneva!

I kada se jutros, nakon dugog doba,
opet sastadosmo, on me opet znade:
od sreće smo jutros zaplakali oba!

A on mi je pričo moje dane mlade,
uspomene nizo, ćutom me korio,
jer ja sam ga bio sama ostavio...

15. NEUSPELA PESMA.

Popodneva julskog odvela me želja
u mirisne luge proletnih behara,
da poemu spevam sreće i veselja,
da napišem pesmu sunčanoga žara.

Na livadu sednem s hartijom na dlanu
i olovkom stanem šarat crne pruge —
Od zanosa suze na papir mi kanu,
i u oku šarne zablistaju duge...

I od jednom lahor zaćarlija blagi
pa mirisom divnim opije me tako,
da od milja silnog ja sam samo plako...

Olovka mi pade, i stihovi dragi
odleteše s vetrom na papiru belu —
a ja silno žalih pesmu neuspelu!

16. SREBROPENA LUNA.

Biser nebom sipi i kroz granje seva,
a u svilu mlečnu utonula trava,
dok bezglasnu pesmu belo svetlo peva
i srebrni ritam nad pučinom spava...

Noćas mi se duša u maglu razlila .
čista kao kristal, kao svetlo bela,
a telo je moje suštalo ko svila —
ja sam noćas sjao, ko jutarnja vela.

A sve oko mene ćuti, sjaji, blista;
i sa grana toči neka žuta pena;
i po travi rosa srebrna i čista...

More se belasa, a mirišu sèna;
sve je puno srebra i mistike sive —
srebropena Luna zaspala sred njive.

17. SELJAKOVO JUTRO.

Još je bila tama. Kršan seljak stari
na livadu pao; po licu ga zari
prva rumen dana; on puši i sedi,
nešto mrmlje, ćuti, i u stranu gledi...

Odjednom se diže; brci mu se pruže,
mrke oči sevnu, ruke zaokruže
i motika pane — strana jeknu svaka,
a oblačak praha pokrije seljaka.

I on kopa, kopa... znoji se u prahu,
i motika zvoni: brže! nema kruha —
Sada sinu sunce. On u teškom dahu

pozdrav Bogu šalje; i ruka mu suha
put neba se diže... Zatim opet stade,
da prevrće zemlju, svoje crne jade...

18. LASTE.

Obukli se luzi u belo odelo;
miršu parfemi i sokovi nagi.
Došlo je proleće! I cvrkuti dragi
lastavica ranih žubore kroz selo...

I svakoga jutra čim sunce ograne,
u jatima one put neba se viju
i sunčanu divnu poje liturgiju
i nebeskih muza prosiplju derdane...

Raduju se deca i dobri seljaci.
A proleće ključa. O, sunčana Lado!
Razum ne zna što bi, a srce mi mlado

u grudima gori. O, beli oblaci
i vi sretne laste u sunčanom vinu,
o, kako bi hteo s vama u visinu! — —

19. AKORDI U NOĆI.

Noći su mi dani, noći volim silno
u dugome ritmu, kad se tama toči
preko mirnog tela lako i umilno
i polako sanak, kad mi sklapa oči...

Jer noću sve titra: brdo, polje, šume,
i senke i miris i cveće i stene,
i u duši mojoj, svetli, ko sjaj drume,
novi snovi stare bude uspomene.

Tek u tami vidim divni refren svetla,
što mi dušu zari; ja sam skitalica —
u noć kasno bdijem sve do prvog petla.

O, vi, noći divne, u vama sam ptica
što beskrajem luta, čeznuć za lepotom
i za nekim sretnim, dalekim životom! — — —

20. EPILOG.

Sve živi da mrije: i mladost i cveće
i sreća i nada i sve, što je lepo;
i stihovi ovi dugo živet ne će —
O, sve je neverno i gluho i slepo!

— Zašto mesto mene ne rodi se ševa
i čemu da pišem ove strofe crne?
— Zašto srce moje čas plače, čas peva
i od misli dublje telo mi protrne?

Ipak je sve lepo: i svetlo i tama
i taj život čudni u svim promenama —
i sve me opaja i sve silno ljubim!

I volem da živim! (Glavu da odrubim
bilo bi preglupo!). Pa neka sve hiti,
nek me struja nosi — tako mora biti!

Gradac *Aleksa Ujdurović*

U MANASTIRU GORNJAKU

Napustili smo posljednje kuće sreske varošice Petrovca. Nalazimo se u braničevskom kraju, na domaku Homoljskih planina. Stig, koji je dosad bio ravan, pomalo se naborava, te već prilazimo prvim brežuljcima. Svanulo je. Sunce, koje se istom pomolilo, rasvijetljuje plodni, grimizno zeleni Stig. Zrak je hladan. Kristalno čist. Osjeća se blizina gora.

Približujući se Homoljskim planinama, obuzelo nas je pojmljivo nestrpljenje. A kako i ne bi? Ta danas ćemo vidjeti jedan od najljepših i najslavnijih krajeva naše otadžbine. Ta danas ćemo posjetiti drevni Gornjak i vidjeti sve ljepote i starine Gornjačke klisure.

Prelazeći oveći brežuljak, iznenada, preužio nam se divan vidik. Daleko se pred nama dižu, okupane u jutarnjem azuru i okrijepljene sunčanim zrakama, Homoljske planine. Jasno se razabiru mrki Vukan i nagi Ježevac, branioci Gornjačke klisure. Daleko na zapadu, u magli, koja se pomalo diže, naslućujemo Rudničko gorje. Na jugo-istoku, okupan u jutarnjem rumenilu, razastro se slavni Stig. Gledajući zelene ćilime i obrađena polja, začudeni se putnik sjeća i nehotice Jakšićevih stihova:

»Od velikog Sela do samoga Ždrela
Ko da j' neki ćilim sila razastrela
Od zelene trave i svakake šare...

Sredinom Stiga, prkosno vrludajući i čineći velike zavoje, teče nestašna Mlava. Zamorena dugom borbom u Gornjačkoj klisuri, sustala je, te se nehajno odmara. Tišina, prekidana jedino bukom motora i dalekim, dugim žviždukom vršaće mašine. Tu i tamo vidiš po kojeg vrijednog seljaka, zabavljena ranim poslom.

Prešavši oveći brežuljak, naglo se spuštamo i evo nas u Ždrelu. Ždrelo je čisto vlaško seoce. Smjestilo se s lijeve strane ulaza u Klisuru. Dočekali su nas mrki, od sunca opaljeni Vlasi, s crnim šubarama na glavi. Iznenadila nas je velika razlika između vlaških i naših sela. Kad udete u koje naše selo, iznenaduje Vas pravilan smještaj, široke ulice, te lijepe bijelo okrečene kućice. Kod Vlaha svega tog nema. Vlasi ne prave kuće, već male čudne kolibice, obično slamom pokrivene, i to daleko od ceste. Desno se u susjedstvu smjestilo veliko srpsko selo Šetonje. Ističe se velika crkva. Vele, da je ime nastalo otud, što je ondje bila omiljena šetnja carice Milice.

Odmah iza Ždrela ulazimo u Gornjačku klisuru. Prizor je rijetke ljepote. Visoko nad nama dižu se branioci Gornjačke klisure, blizanci Vukan i Ježevac. Goli im se vrhovi blistaju u jutarnjem rumenilu. Sure stijene, na kojima se orlovi legu, veličanstveno se dižu i uzrokuju gledaocu kao neki strah.

Put, prešavši Mlavu, naglo se u lijevo uvija i prislanja uz same stijene. Strme stijene od grubog krečnjaka, bez traga zelenila, gotovo okomito se spuštaju, te vrlo stješnjuju klisuru. Podilaze Vas trnci, kad iznenada udete u polumračnu klisuru, i kad Vas poprati tajinstvena jeka

i zaglušna buka vode. Siroticu Mlavu pritisnule goleme stijene, izranili oštri šiljci, isprepriječile hridi, te se jadnica probijajući strašno muči »mrmlja, ječi, stenje«. Za čas bi zamorena dugom borbom, nemoćna, sustala, da prikupi novu snagu, te da se iznova baci u borbu na silnog neprijatelja.

U klisuri nas je iznenadio hladan zrak, gonjen s Homoljskih vrhova. Magla se još nije sasvim digla.

Prolazimo par zavijutaka, dok nam oko ne zapne na ruševinama. To su ostaci tvrdave iz XIV. vijeka, koja je branila Turcima ulaz u klisuru. Odmah zatim slijede razvaline Mitropolije. Vele, da je to bilo sjedište nekadašnjeg braničevskog vladike. Do razvalina Mitropolije nalaze se razvaline Lazareve zadužbine, manastira Blagoveštenja. Malo zatim ugledasmo Stražu, jednu od najljepših i najveličanstvenijih stijena u cijeloj klisuri. Nedaleko Straže nalazimo glasovito mjesto »Tišine«.

Legenda veli: da je jednom srpski knez Lazar htio razgovarati o nekom važnom poslu s pustinjakom Gligorijem Sinaidom. U tu ga je svrhu knez Lazar posjetio. No kako se baš pod isposnicom časnog oca nestašna Mlava strašno razbrbljala s okolnim stijenama, a plemeniti starac gotovo izgubio glas i bio nagluh; to se nikako nisu mogli razumjeti. Čestiti knez Lazar, videći neposlušnost Mlavinu, strašno se razljutio. Podigao kamečak, bacio ga u Mlavu i zagrmio:

»A oj Mlavo, gromovita rijeko
Prestan tutnjit, ako Boga znadeš,
Ako li pak prestanuti ne ćeš
To prokleta na sve vijeke bila!«

I sad se zbilo čudo. Jadni kamečak tako se poplašio, da se odmah pretvorio u stijenu, a sirotica Mlava zaprepaštena vikom kneza Lazara od čuda je sustala i zanijemila.

Još smo prošli par zavijutaka, kad li iznenada na desnoj obali Mlave ugledasmo nestrpljivo iščekivani manastir Gornjak.

Osobita draž iznenađenja obuzima Vas, kad drvenim mostom predete Mlavu, pa se na jednom nadete pred manastirom. Zgodniji položaj za takovo svetište nije se mogao izabrati, a naročito, da se otešća pristup neprijatelju. Sasvim uz rub Mlave, na strmoj stijeni, smjestio se konak, s dosta ćelija za časne oce i goste. Dočekali su nas kaluderi: tri Rusa, koji čine obitelj manastirsku i Iguman, otac Serafim, Malorus. Iznenadilo nas je njegovo smireno vladanje, ljubezno ophođenje, pa osobita inteligencija. No kad smo saznali, da je svršio teo'oški fakultet, bilo nam je jasno.

Odmah smo se dali na razgledavanje manastira. Manastir se smjestio s desne strane konaka sasvim uz strmo, stjenovito brdo. Sama crkva spada medu naše najranije sredovječne građevine. Crkva pripada nizu crkava, koje su sagrađene drugom polovinom XIV. i prvom XV. vijeka. Većina crkava ovoga doba su međusobno slične, a to je doba kneza Lazara i despota Stevana Visokog. I ako je građena od istoga ktitora kao i Ravanica, ipak nema, ni po arhitekturi ni po strukturi, sličnosti s Ravanicom i ostalim Lazarevim zadužbinama. Dekoracije su vrlo mršave, jer nema ornamenata. Pače ni jedne rozete. Zidna su platna naprotiv ukrašena mnogim slikama. Freske predočuju t. zv. manastirski stil. Slike su krute, glave, pa naročito brade sve su jednake. Isto je tako i izražaj lica kod svih jednoličan. Nad desnom se pjevnicom ističe slika Obrezanja Isusova, koja ni jednom posjetiocu hrama ne bi smjela ostati neopažena. Sam akt je tako živo i prirodno prikazat, da je pravo čudo, da se još u ono doba dala stvoriti takova realistička kompozicija. Nažalost je većina tih fresaka na zidnom platnu izblijedjela, jer su sigurno metane boje na još svježi mort. Ostale su freske, na zapadnom zidnom platnu, a naročito u kubetu, dobro sačuvane i vanredno žive. Ove su freske slične freskama iz manastira Ravanice. Dvije velike freske na vanjskom zidnom platnu jako su oštetili za prošlog rata Bugari.

Gornjak je u srednjem vijeku bio filijala manastira Ravanice, i ako je to za ono doba bila velika udaljenost. Manastir je po svoj prilici podignut god. 1378., kad je knez Lazar svladao nepokornog velikaša Radiča Brankovića iz Braničeva.

U klisuri, iznad samog manastira, u pukotini stijene, nalazi se mala kapela, u kojoj su sahranjene moći čuvenog pustinjaka Gligorija Sinaida. Svetac je i danas osobito poštovan u onim krajevima i mnoge su legende vezane za njegovo ime.

Ljubezni iguman Serafim pokazao nam je povelju kneza Lazara, koju drži za original, što u istini nije, premda se prepisivač trudio, da je prikaže originalnom. Na povelji je pogrešno označena i godina, naime 1389. Naprotiv se zna, da je originalna povelja izdana god. 1378. za Bogorodičin manastir Braničevsko ždrelo, danas Gornjak. Isto je tako prepis, a ne original, povelja pećkog patrijarka Spiridiona, kojom se potvrđuje eksistencija Lazarevog hrisovulja. Inicijal s grbom na Lazarevom hrisovulju dometak je kasnijeg prepisivača, a sudeći baš po njemu, može se reći, da je prepis te »originalne« povelje iz 16. ili 17 vijeka. Po stilu, a naročito po introdukciji, povelja je slična hrisovulju Lazarovu, darovanom manastiru Ravanici. Naravno je, da je povelja znatno kraća. Po svoj prilici je hrisovulj bio ispisan na zidu, pri ulazu u crkvu, na kojem su i sve freske danas izbrisane. Osobito je interesantan ikonostas, rezbarija po svoj prilici iz 18. vijeka, na svaki način djelo rezbara iz Galičnika. Velika je šteta, da sve do sada nije živopis kao i sama arhitektura crkve potanko proučena.

Osim živog interesa, što nam ga je pružao manastir, zanimalo je i pričanje oca Serafima, šta je sve manastir pretrpio pod okupacijom Bugara. Zulum, što su ga Bugari počinili, zaista je strašan. Manastir su sasvim opljačkali. Pače su odnijeli i mnoge crkvene umjetnine. A da i ne govorim o vandalizmu, što su ga počinili na slikama i freskama. Zaista se mora pohvaliti trud igumana Serafima, da je danas manastir baš njegovom zaslugom dobro uređen i ekonomski napredan.

Sretni, što nam se pružila prilika, da ispunimo davnu želju, da vidimo jedan od najromantičnijih krajeva naše otadžbine, oprostismo se teška srca s ocem igumanom i ostalom pobožnom braćom, uz zvuk manastirskih zvona i huku divlje Mlave. Opojeni divnim gorskim zrakom, obogaćeni novim iskustvima, napustismo najudaljeniju i najzabačeniju zadužbinu kneza Lazara.

Zagreb *Veljko Mrđenović*

SKAUTIZAM I NJEGOVI IDEALI

Budući da veći dio naše srednjoškolske mladeži pokazuje uopće slab interes za skautizam, kao i za svaki društveni život, pišem ovaj članak sa željom, da se našim mladanima otvore oči, da uvide, što je zapravo skaut, što je skautizam i u čemu je njegova visoka vrijednost.

Prije dvadesetak godina bačeno je sjeme skautizma u tlo Južne Afrike. U tom tlu biljka je rasla, bujala, i odnijela ploda, od koga se zdravo sjeme prenijelo u čitav svijet. I ta biljka pupa, i kod nas hoće da procvate, ali cvjetovi ne mogu probiti silni drač, što mu smeta razvoju. Osnivač skautizma je engleski general sir Robert Powell, a sjeme, što ga je bacio, nalazi se u našim srcima.

A što je zapravo taj skautizam i u čemu je njegova vrijednost?

Evo što je:

To je zajednica mladih ljudi, u kojoj starija braća ili sestre podučavaju i upućuju svoje mlađe, da oni postanu jednom zdravi i zadovoljni građani ili građanke.

Mi se skauti moramo odreći i laži i psovke i krađe i pića i pušenja, gnusnog nečistog duševnog života i nečistih misli, jer nalazimo užitka i iskrenog bratskog veselja u prirodi, našoj majčici, koja nam daje nove duševne i tjelesne snage za rad, koji nas čeka.

Mi dajemo časnu riječ s lijepim ceremonijama, da ćemo to doista izvršavati. Zar je onda čudo, ako smo mi skauti ponosni na svoje skautstvo, i osobito sretni, ako možemo pomoći kome starcu ili svome bližnjem učiniti dobro djelo, pa s ponosom i veseljem u duši prije spavanje odriješiti čvor na vratnoj marami (ili na džepnoj maramici, ako smo u civilu), koji nas sjeća, da svaki dan učinimo po koje dobro djelo.

I baš u potonjem, što skaut voli svakog čovjeka, ma koje nacije bio, leži naša širokogrudnost, naš ideal. A zar mladić, koji čini dobro bližnjemu, odbacuje time svoj narod? Ne, time skaut hoće samo da pokaže pred vanjskim svijetom pravu sliku svoga naroda. A to je u najvišem stepenu nacionalnost!

A čemu naši sastanci i zašto na njih trošiti vrijeme?

Još u današnje doba imade obrazovanje srednjoškolske mladeži mnogih nedostataka.

Najvažnije obilježje svakog čovjeka, izvor svake vrijednosti — karakter — ne uči se nigdje i na njega se ne polaže nikakova vrijednost. I eto nas skauta s velikim zakonom velike vrijednosti: »Časti skauta mora se vjerovati«, koji u sebi sadržaje duboko značenje, a mi veselo i dragovoljno ispunjavamo svaki dan mnoge dužnosti, što taj najveći zakon nalaže.

Na skautskim sastancima svaki dan je kratko vrijeme obuka, a onda igre.

U obuci se uče same praktične stvari, koje će u životu biti od potrebe, i elementi, što mora svaki čovjek iz svoga naroda i države da znade.

Skautizam nije samo život u šumi; ne, skautizam u sebi sadržaje i zanate i vještine i uopće sve ono, što je moralno i pravedno. Područje skautskog rada je beskonačno i veliko. Među ostalim učimo također opširno prvu pomoć, jer »skaut je spreman«. Mi se nigda ne izmorimo, mi radimo dugo, dugo i ustrajno, ne za našu korist, nego za korist naroda, jer imamo narodnu dobrobit pred očima.

A kad mi sami sebe za dobre, zdrave i spremne građane razvijamo, zar to nije nacionalnost?

A čemu igre? U njima nalazimo veliku odgojnu vrijednost. Kako? Mladić od naravi voli gibanje i veselje i društvo, a koji ne, on je luda. U nekim se igrama natječu dva voda ili odsjeka, a svaki član hoće, da njegova strana pobijedi, čime se stiče ljubav prema svome radu. Ali on voli i članove drugog voda, jer izgubi li on u natjecanju, prvi će od srca da vikne pobjediteljU: »Živio!« A da skaut voli bližnjeg, dokazuju dobra djela, što ih danomice čini. U zajedničkim igrama razvija se zajednički duh.

Mjesto, za kojim svaki skaut čezne, čijeg se života nigda nasititi ne može, to je logor, u kojem je svaki skaut na sebe oslonjen, čime se postiže i razvija vjera i pouzdanje u sama sebe. U logoru smo svoji, sami kuhamo, sami spremamo i t. d. A gdje je logorska vatra, koja zaplamsa, kad se pojave prve zvijezde na nebu, oko koje sjede mladići puni veselja, s istom misli, istim osjećajem — skauti, gdje kupanje, gdje je... Ah, teško je to reći, treba to proživjeti!

U logoru nalaze se mladići čista života, plemenitih ideja, koji žele danas sjutra pomladiti našu domovinu novim, zdravim i muževnim radom.

A bi li ti, dragi čitatelju, mogao proći kraj jednog skautskog logora, a da ti štogod iz najveće dubljine tvoje duše ne kaže: »Ovo su ljudi, na kojima leži naša budućnost, jer što oni kažu, to je sveto; što je dobro, to čine; a što izvrše, na to su ponosni«?

Skautizam imade svojih zakona, koji nam nalažu, da se moramo mnogog i mnogog odricati, i zbog toga ne će sav naš narod nigda s veseljem prigrliti skautizam, ali mi nalazimo zadovoljstva u riječima: »...Jer je mnogo zvanih, ali je malo odabranih«. Mi smo svijesni toga, da je naš put mučan i težak, da ima trnja i korova i u skautizmu, ali mi plovimo polako napred, ispuštajući pljevu, koja će se utopiti u širokom oceanu života, a mi ćemo skoro moći uskliknuti: »Pobjeda je naša!«

Draga sestro i brate, dragi čitatelji! Ja sam svijestan toga, da nijesam sve rekao, što skautizam sadrži. Ja sam iz skautske beskonačnosti i neizmjerne vrijednosti tek istresao prvu iskru, koja neka raste, neka oduševi vaša srca za naše skautsko udruženje, u kojem će svaki zacijelo naći pravo zadovoljstvo, pravo veselje.

Svršavam s našim lijepim geslom, sa »Budimo spremni«, jer sam svijestan, da će skoro, skoro mnogi od vas postati članom velike naše skautske zajednice i s radošću odgovoriti: »Uvijek spremni!«

Daruvar *Franjo Hrabak*

ZABAVNI KUTIĆ

ZAGONETKE.

1. Brojčanice. Veljko Novak, Zagreb.

a) 1234 je odnio 23415, da ga 1234 nije vidio.

b) 123 će 456 78 45678123 pojesti?

c) 1232 1234 leže.

d) 12345 mi je 125 123 u 62137.

2. Mali rebusi. Veljko Novak, Zagreb.

a) $\frac{s}{2}$ $\frac{ta}{k}$

b) $\frac{p\ p}{p\ \check{z}\ p\ \ p\ p}{an}$

c) $\frac{a}{n\ c}$

d) $\frac{ma}{100} + r$

3. Premještalka. Veljko Novak, Zagreb.

Ča je radin čika Mišić
e = o

4. Zagonetne posjetnice. Antun Berlenghi, Šibenik.

a)

Salko Strpinić
Komo.

b)

Jovan Uzič
Rim

5. **Šarada.** Blažević Josip, Sušak.

I.

U voću me svakomu ima
Ja se skoro svidam svima.

II.

Nikom nije on za volju,
Jer se u njem ljudi koliu.

III. (I. i II.).

Obje r'ječce spoji sada,
Mudrac grčki bit ću tada.

6. **Konjičev skok** (šaljivi). Jovan Javor, Šibenik.

kom	du	sma	ku	ja
pi	o	ši	so	o
le	pi	kom	je	kom
ka	va	po	va	ru

7. **Skrivačice.** Slavko Friedenfeld, Brod n/S.

a) On je jako osor.
b) Dođe pa puk razdraži.
c) Vit ošô po njih.
d) Uzeo je pokal Niki.

8. **Rebus.** S. Bauck, Koprivnica.

$$\frac{\quad}{\quad} = \frac{da}{re}\ na.$$

9. **Konjičev skok.** S. Bauck, Koprivnica.

lju	stvo	da	od
no	bo	bav	slo
brat	ga	ja	ga

10. **Zagonetke.** Frano Carević, Selce na Braču.

Rebus:

a)
$$\frac{\text{100 m}^2}{v} + \frac{v}{\text{100 m}^2} \quad \frac{u}{vl} + a \quad = = \frac{u}{vu}$$

b) O ——— 2.'

c) Premještaljka:

Ti, deda riši!

U ovoj se rečenici krije jedan veliki problem.

11. **Mali rebusi.** Zdenko Kolacio, Sušak.

a) П₂ n.
b) K 100 m²] O.
c) M oz.

12. **Brojčanice.** Zdenko Kolacio, Sušak.

a) 1212 1232 išla je po 123214.
b) 1234 1235 na 1234.
c) 12 3456-om je 126453.

13. **Zagonetna posjetnica.** Zdenko Kolacio, Sušak

Dr Bakov

Solin

ODGONETKE IZ 1. BROJA.

1. **Sitni rebusi:** — a) Ne r o n = Neron. — b) D u l i j e = Dulije. — c) Vl (n)a d i m i r na z o r = Vladimir Nazor. — d) A na g r (n)a m = Anagram.

2. **Premještaljka:** Dalmacija.

3. **Dodavaljka:** Niš — Drniš.

4. **Ispuštaljka:** Sob. — Ob.

5. **Obrtaljka:** Laž. — Žal.

6. **Mali rebusi:** a) Samo — A = Samoa. — b) N'niva.

7. **Rebusi:** a) Pod go r i ca(r) = Podgorica. — b) Predrag i Nenad.

8. **Homonim:** Grad — grad (tuča).

9. **Zagonetke:** a) rak; m-r a k; z-r a k. — b) dak; lu-d a k.

10. **Skrivačice:** a) Vasilije prvi. — b) Daruvar. — c) Vinodol. — d) Carigrad. — e) Ljubinje, Kumanovo, Ada, Prizren, Vidin, Niš. — f) Šabac, Skoplje, Triglav. — g) Bačka.

11. **Zagonetka:** Pročitaj redom svaku prvu riječ u stihovima, pak dobiješ: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.

ODGONETKE IZ 2. BROJA.

1. **Kraj žubor — vrela...:** Izmijeni slova šire štampanih riječi, pak dobiješ: vrba, breza, lipa, jablan.

2. **Plač i smijeh:** U početku stihova sakrivena je odgonetka: Matija ukori sestricu.

3. **Zlatno pravilo:** t, Koran, o, dinar, vijes(t), (š)ećer, g, Ibar = Tko rano rani, dvije sreće grabi.

4. **Divni li su...:** Avaj — java.

5. **Zagonetne posjetnice:** Kotarski sudac. — Sreski poglavar.

6. **Premještaljka:** Dušična kiselina.

7. **Rebus:** Bog ne plaća svake subote.

8. **Konjičevi skokovi:** a) I dok je srca, Bit će i Kroacije. — b) Oro gnijezdo vrh timova vije, Jer slobode u ravnici nije.

9. **Maleni rebusi:** a) Samoa. — b) Skakavac. — c) Kukuruza. — d) Niniva.

10. **Razmještaljka:** Atlas, lasta, salata.

ODGONETAČI IZ 1. BROJA:

Ratomir Đ. Martić, Šibenik. 1c, 3, 4, 5, 7a, 8, 10 (sve). — Stevan L. Carević, Pakrac. 1acd, 2, 3, 4, 5, 7ab, 8, 9a, 10 (sve). — V e l j k o N o v a k, Z a g r e b. **Svih 11.** — Franjo Carević, Selce. 1ac, 3, 4, 6ab, 7a, 8, 10 (sve). — Jovan Javor, Šibenik. 3. — Željko Štefanov, Zagreb. Sve osim 7b i 9a. — Lavoslav Razum, Zagreb. 2, 3, 5, 6, 10 (sve). — Ivica Marušić, Split. 1abcd, 2, 3, 6b, 7a, 10 (sve). — Čas, Karlovac (potpiši se pravim imenom!). Sve osim 6a, 9 i 11. — Vladimir Fürst, Sušak. 1abcd, 2, 4, 5, 6ab, 7ab, 10 (sve). — J. O. K., Zagreb. Sve osim 1b, 9 i 11. — Dinko Večerina, Sušak. Sve osim 1b.

ODGONETAČI IZ 2. BROJA:

Antun Berlenghi, Šibenik. 5, 8ab, 9bc. — Milan Ivković, Vukovar. 8. — Ratomir Đ. Martić, Šibenik. 7, 8b, 9 (sve). — Vladimir, Fürst, Sušak. 3, 7, 8ab, 9abcd. — Ivica Marušić, Split. 7, 8ab, 9bc. — Lavoslav Razum, Zagreb. 7, 8ab, 9abcd. — S. Bauck, Koprivnica. 7, 8ab, 9abcd. — Željko Štefanov, Zagreb. 1, 3, 5, 7, 8ab, 9abcd. — Jovan Javor, Šibenik. 8ab. — Josip Blažević, Sušak. 7, 8ab, 9abcd. — Carević, Fran, Selce. 1, 5ab, 7, 8a, 9abcd. — Zdenko Kolačić, Sušak. 7, 8ab, 9abcd. — J. O. K., Zagreb. Sve osim 6. — V e l j k o N o v a k, Z a g r e b. **Sve**

OD UREDNIŠTVA

U ovaj broj mogle su ući samo one stvari, koje je uredništvo primilo do 10. oktobra. Sve radnje, koje su stigle poslije toga roka, moraju čekati: ako su sasvim dobre, ući će u koji od narednih brojeva ili će čekati 9. broj. 9. broj bit će — kako smo već javili — ispunjen samo dačkim radovima. Pošilike za nj primamo do 1. aprila 1928. godine.

Nagrade za radove u ovome broju objavit ćemo u broju od 1. januara 1928. godine.

Odgovore na listove, što smo ih dobili poslije 10. oktobra, štampat ćemo također u slijedećem broju, jer bi nam u ovom broju inače korespondencija zauzela previše miesta.

Dalmatinac, Kotor. Pripovijest Vam je dosta lijepo ispričana, no u njoj nema ništa, što bi moglo čitače interesirati. No zato je Vaš list pun poleta i inteligencije. Razradite te misli malo opširnije, pa ćemo to štampati u jednom broju.

S. M., J. Vaša je studija pisana inteligentno i s razumijevanjem — no s jedne je strane prekratka, a s druge preduga: prekratka, jer ni izdaleka ne iscrpljuje temu, a preduga, jer se ono, što kažete, može reći ili sasvim kratko, ili na široko. A vi ste izabrali srednji put — ovdje najnezgodniji. Uostalom, vidjet ćemo još, što ćemo s njom.

Ivica, Split. Ako je to Vaša prva pjesma, onda je se baš ne trebate stidjeti: za štampu još nije, no uz malo vježbe mogli biste dati sasvim dobre stvarce.

D. P., Cetinje. U pjesmama imade nježnosti, samo one nemaju pravog završetka.

O. D. Od Vaše tri nove pjesme štampamo »Odgovor«. I ostale su u jezgri dobre, samo imadu neke pogrješne oblike u sroku, pa mi to ne možemo popraviti. — Svakako nam se čini, da Vi imadete ono, što svaki istinski pjesnik mora da ima: iskrenost, doživljavanje — i ako to nije svagda izrečeno u savršenoj formi. Samo nam se čini, da ćete naskoro prerasti »Mladost«.

Dinko. Obadvije su pjesmice u jezgri dobre, no nijesu formalno dotjerane. Potanje Vam to ne možemo objašnjavati, nego Vam preporučamo, da se vježbate i da nam se za koji mjesec opet javite.

D. S., Bjelovar. Obje crtice pokazuju mnogo okretnosti, živosti i dar opažanja. Samo još ne znate da to korektno i čitko napišete. Možda bi se i ove dvije stvarce dale štampati, kad biste ih izgladili: ispustiti ono, što je suvišno, a dodati koješta, što je za razumijevanje potrebno.

J. Š., Karlovac. Jako ste još mladi i lijepo je, što se toliko trudite, no stvarce još nijesu za štampu.

S. P., Križevci. I za Vas vrijedi isto.

B. P., Beograd. Ljubavne pjesme iz principa ne možemo uvrstiti, a isto tako ni pjesmu »Na dan vjenčanja«. Iz ove Vaše pošilike međutim moramo konstatirati, da zanemarujete formu više nego prije, pa se bez popravaka ne može štampati nijedna pjesma. A najbolje bi bilo, da potrebne popravke izvršite sami.

M. N., Osijek. Malo strpljenja i vježbe.

C. F. Vaše dvije pjesme, (Dijete, Djetinji brodić) ostavili smo za ovaj broj. No unatoč nježnosti sadržaja ne možemo ih štampati radi rđava ritma i loših srokova (sviće — viče, brodića — priča). Kušajte ih sami popraviti.

S. C., Pakrac. Kao prva pjesma »Zašto?« je prilična; no za štampu još nije, radi nesigurnosti ritma.

B. M., Sremska Mitrovica. Vaš rad o Dim. D. pokazuje i inteligenciju i načitanost i vještinu pisanja, no ne možemo se odlučiti, da ga štampamo, jer o temi ipak imade prilično članaka, do kojih daci uz malo volje mogu doći. Donosimo radije članke o novijim piscima, ili pak takve, u kojima autori iznose nešto svoje, lično.

V. B., Sušak. U pjesmi nije siguran ritam, a osim toga radi srokova kvarite misao. Možda imate što drugo, uspjelije.

Mihailo, Vinkovci. »Život« pokazuje više zrelosti nego mnoge stvari, koje štampamo — ali je inače prilično nejasan. Zašto tražite motive, kojih u ovoj formi niste doživjeli? Novela Vam je odražaj ruske lektire: kušajte obraditi nešto svoje lično.

POŠTA »ZABAVNOG KUTIĆA«.

V. N., Zagreb. One lakše stvari ne ću štampati. Pošaljite ih u koji dječji list. Te su zagonetke: 3. palindrom, 6. logogrif. Ostalo s vremenom.

M. I., Vukovar. Zagonetna posjetnica krije Vaše ime, a to nije dobro. Konjičev skok šepa, odnosno i previše preskače, dobro prije pregledajte, pak pošaljite.

I. M., Split. Zagonetke su netočne. Sastavite što drugo, dobro pregledajte, pak pošaljite. Ako budem mogao što ispraviti, veoma ću rado učiniti. Za ovaj broj ne mogu.

F. C., Selce. Križaljku ću pregledati. Ostalo ulazi. Preporučam dalji rad.

R. G., Karlovac. Ogromna pošiljka na malom papiru. Šaljite svaku zagonetku za sebe! Nekako mi izgledaju poznate. Prepišite ih lijepo tintom, pak pošaljite. Neke su prelagane.

B. F., Šibenik. Aritmogrif ću pregledati; ako bude dobar, ući će u peti broj.

R. Đ. M., Šibenik. Ona zagonetka s otokom je dobra sadržaja. Zaodjenite je u stihove, pak ću je štampati. Meded, ded ne govori se posvuda.

NOVINSKA ŠTAMPARIJA

Izradjuje sve vrste tiskanica, brošura, knjiga, novina, bankovne i merkantilne radnje itd. u odjelima

KNJIGOTISKARE - CINKOGRAFIJE - KNJIGOVEŽNICE

dalje izradjuje višebojni tisak slika, vinjeta, prospekta itd. Prvorazredna izrada. Umjerene cijene.

Gundulićeva ul. 24 ZAGREB Telefon broj 19-07

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica br. 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE"

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 75

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC"

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović, profesor
Beograd, Visočka ulica 22

GODIŠNJA PRETPLATA 50 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić
Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II

Tko pošalje

Din 10.-

dobit će moj upravo izašli novi cijenik maraka broj 3 i k tomu 50 raznih bugarskih maraka, od kojih je svaka drukčija.

IZIDOR STEINER

TRGOVINA MARAKA

BROD n./S.

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10.